

KARADAĞ PAZAR BİLGİLERİ

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

- Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Karadağ'ın dış ticaret politikası, liberal ekonomi çerçevesinde, Batı ile ilişkileri geliştirme ve AB'ye üyelik hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Karadağ 2006 yılı Mayıs ayında bağımsızlığını kazandıktan sonra, Batı ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiş, bu amaçla serbest piyasa ekonomisinin gereklerinin yerine getirilmesi ve buna uygun mevzuat değişikliklerinin yapılması çabaları, ülkenin dış ticaret politikasına da yansımıştır. Ülke halen IMF, WTO gibi çok sayıda uluslararası kuruluş ve örgütün üyesidir. Karadağ ayrıca Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş olup, 2010 yılında aday ülke statüsü kazanmış ve 2012 yılında da katılım müzakerelerine başlamıştır. Müzakereler çerçevesinde 33 fasılın tamamı için AB ile müzakereler açılmış ve toplam altı fasıl kapatılmıştır. Dolayısıyla, Karadağ, dış ticaret politikalarını da AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ve katılım müzakereleri çerçevesinde geliştirmektedir.

Karadağ'ın, AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, EFTA ülkeleri, CEFTA ülkeleri, Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile de Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Karadağ'ın dış ticaret politikası genel olarak Dış Ticaret Kanunu temelinde yürümekte ve belirlenmektedir. Kanun, Karadağ'ın ithalat ve ihracat politikaları bakımından temel esasları belirlemektedir.

Söz konusu Kanunda belirtilen şartlar dahilinde herkes mal ithal edebilmekte veya ihraç edebilmektedir. İhracat ve ithalata ilişkin düzenlemeler, özel düzenlemelerde aksi belirtilmedikçe, geçici ihracat ve ithalatlara da uygulanmaktadır.

Kanuna göre dış ticarete genel ilkeler aşağıdaki gibidir:

- Dış Ticaret, bu Kanunda aksi belirtilmedikçe sınırsızdır.
- Herkes hukuki ve ticari kapasiteleri ve ticari faaliyetleri düzenleyen ilgili mevzuat uyarınca dış ticaret yapabilmektedir.
- İdari mercilerin bu Kanun hükümlerine aykırı olarak dış ticarete sınırlama getiren kanuni işlemleri hükümsüzdür.
- Bu Kanun hükümlerine göre yapılan işlemler, dış ticareti kısıtlayıcı veya gizli koruma sağlayacak şekilde yürütülememektedir.

İthalat Rejimi

Dış Ticaret Kanuna göre "Mal ithalatı", gümrük mevzuatına uygun olarak herhangi bir yabancı ülke veya bölgeden malların Karadağ Cumhuriyeti topraklarına taşınması veya teslimi anlamına gelmektedir.

İlgili mevzuat kapsamındaki statülerine ve Dış Ticaret Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan diğer mevzuat hükümlerine tabi olarak herhangi bir kişi, aşağıdakilerle sınırlı olmamak üzere bu malları ithal edebilmektedir:

- Ticari faaliyetleri düzenleyen mevzuata tabi olarak satışa, dahilde veya hariçte işleme veya diğer herhangi bir ticari işleme yönelik mallar,
- Tüzel kişilerin kendi kullanımına, kişisel veya aile kullanımına yönelik mallar,
- Mesleki faaliyetleri gerçekleştirmek için gerekli mallar (girişimciler, çiftçiler ve mesleki faaliyetler yürüten veya hizmet sağlayan gerçek kişiler).

Not: İthal edilen hammaddelerden ihracat için son ürün elde edilecekse, hammadde ithalatı gümrük vergisinden muaftır. Bunun için yetkili gümrük otoritesinden izin alınmalıdır.

Yabancı yatırımcı olarak ekipman ithalatında gümrük vergisi ödenmemekle beraber, KDV ödenmesi zorunludur. Yetkili gümrük otoritesine başvurularak onay alınmalıdır.

İhracat Rejimi

Dış Ticaret Kanuna göre "Mal ihracatı", gümrük mevzuatına uygun olarak malların Karadağ Cumhuriyeti topraklarından yabancı bir ülke veya bölgeye taşınması veya teslimi anlamına gelmektedir.

İlgili mevzuat kapsamındaki statülerine ve Dış Ticaret Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan diğer mevzuat hükümlerine tabi olarak herhangi bir kişi, aşağıdakilerle sınırlı olmamak üzere bu malları ihraç edebilmektedir:

- Ticari faaliyetleri düzenleyen mevzuata tabi olarak satışa, dahilde veya hariçte işleme veya diğer herhangi bir ticari işleme yönelik mallar,
- Tüzel kişilerin kendi kullanımına, kişisel veya aile kullanımına yönelik mallar,
- Mesleki faaliyetleri gerçekleştirmek için gerekli mallar (girişimciler, çiftçiler ve mesleki faaliyetler yürüten veya hizmet sağlayan gerçek kişiler).

Not: İhraç edilen ürünlerden herhangi bir gümrük vergisi alınmamakla birlikte, KDV Kanununa göre KDV oranı %0'dır. Bu, hammaddeler için KDV ödenmesi ve son ürün ihraç edilirken KDV ödenmemesi anlamına gelmektedir. Ayrıca, ihraç edilen ürünün hammaddesi için ödenen KDV geri alınabilmektedir.

Bazı Kısıtlama, Sınırlama ve İzinler

Malların dış ticaretini etkileyen kısıtlayıcı tedbirlerin getirilmesi veya uygulanması kapsamında, Kanuna göre, genel ahlakın korunması; insanların, hayvanların veya bitkilerin yaşamının ve sağlığının korunması; altın veya gümüş ithalatı veya ihracatı; fikri mülkiyet haklarının korunması; sanatsal, tarihi veya arkeolojik hazinelerin korunması; yenilenemeyen doğal kaynakların korunması; üyelere sunulan kriterlere uygun olarak uluslararası ticaret anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi; Karadağ'da üretilen hammaddelerin, bu hammaddelerin iç piyasadaki fiyatının dünya piyasa fiyatının altında olduğu dönemde, yerli işleme sanayisine bu hammaddelerden gerekli miktarlarda sağlanması için ihracatına kısıtlamalar getirilmesi gibi amaçlarla ithalat ve ihracatta bazı kısıtlayıcı tedbirler getirilebilmektedir.

Öte yandan Hükümet; Karadağ'da önemli temel ürün kıtlığını önlemek veya Karadağ'da böyle bir kıtlığın sonuçlarını hafifletmek için ihracata geçici olarak niceliksel bir kısıtlama koyabilmekte, ayrıca ithalata da Kanunda belirtilen şartlar ve durumlar çerçevesinde aşırı ithalata karşı koruma önlemi ve ödemeler dengesini koruma tedbiri bağlamında geçici olarak niceliksel kısıtlamalar da getirebilmektedir.

Diğer taraftan Hükümet bu Kanuna uygun olarak, nesnel ve rasyonel kriterlere, koşullara ve usullere dayanarak bazı malların ithalatı, ihracatı veya transit geçişi için izinler koyabilmekte, ayrıca dış ticareti kısıtlamadığını göz önünde bulundurarak, idari veya istatistiksel amaçlarla lisanslar da belirleyebilmektedir. Bu izin ve lisansların usul ve esasları da yine Kanunda belirtilmiştir.

Bu kapsamda, Karadağ'dan ham elmas ihracatına, yetkili makam tarafından verilen ve gümrük makamı tarafından onaylanan bir sertifika eşlik etmesi öngörülmüştür. Ayrıca Kanun veterinerlik, sıhhi ve bitki sağlığı bakımından da bazı temel koşullar belirlemiş olup, bu çerçevede; bir ülke veya bölgeden bitki zararlıları ve hayvan, bitki ve insan sağlığını tehlikeye atabilecek hastalıkların taşıyıcısı veya taşıyıcısı olabilecek hayvan, bitki, hayvan veya bitki menşeli ürünlerin ve diğer malların ithalatı, transit ve ihracatı, uluslararası standartlar, tavsiyeler ve talimatlar, mevcut bilimsel kanıtlar ve ayrıca Karadağ'daki duruma bağlı olarak o ülkedeki veya parçasındaki hayvan ve bitki sağlığının durumu temelinde yasaklanabilmektedir. Ayrıca, Kanunda öngörülen eşyanın ithali, transit ve ihracı, veterinerlik, sağlık ve bitki sağlığı şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır. Dış ticarete ilişkin temel kanunlar aşağıdaki gibidir:

Dış Ticaret Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/10197d2c-a780-4653-af54-3651cac131d7>

Gümrük Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/87cba607-7aa1-43eb-8715-920651f69f2e>

Gümrük Hizmetleri Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/1e14a806-e408-48d9-bcc0-9b34bf8e639b>

Gümrük Tarife Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/71467549-4d85-4f42-b8ac-23bdacb5b4b8>

Serbest Bölgeler Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/eb5a3c8f-59c7-4f0e-8dcd-5d187a100b58>

Yabancı Yatırımlar Kanunu

<https://www.gov.me/dokumenta/e0437b05-faa2-4b36-9ae1-05040f6a7c6d>

Ticari İşletmeler Hukuku

<https://me.propisi.net/zakon-o-privrednim-drustvima/>

- Gümrük Vergileri

Karadağ genel olarak serbest ticareti benimseyen ve düşük gümrük vergileri uygulayan bir ülke olup, tarife dışı engelleri en aza indirmeye çalışmaktadır. Gümrük uygulamaları AB ile uyumludur.

Karadağ gümrük bölgesine ithal edilen mallar Gümrük Kanunu, Gümrük Hizmetleri Kanunu ve Gümrük Tarifeleri Kanunu uyarınca belirlenmiş olan usul ve esaslar çerçevesinde gümrük tarifesinde belirlenen gümrük vergisine tabidir. Vergiler %0 ila %30 arasında değişmektedir. Ticari olmayan amaçlarla ithal edilen mallara genel olarak %5 oranında vergi uygulanmaktadır.

Karadağ'a ihracat yapmak isteyen firmaların ödemeleri gereken gümrük vergisi ve diğer vergi oranlarını aşağıdaki linkten tespit etmeleri mümkündür.

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

(İlgili vergiler, Karadağ ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının ilgili yılında ödenmesi gereken vergi oranlarını göstermektedir.)

Türkiye ile Karadağ arasındaki mevcut Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 26 Kasım 2008 tarihinde imzalanmış ve 01.03.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Anlaşmaya ilişkin olarak 17 Temmuz 2019 tarihinde imzalanan Anlaşma kapsamındaki Protokol I ve Protokol III ise, 1 Temmuz 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Öte yandan Karadağ, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde 2017 yılında yürürlüğe giren ve gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılmasını hedefleyen Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasına da 2016 yılında imzalayarak taraf olmuştur.

- İç Vergiler ve Oranları

Karadağ, 2001 yılından bu yana yabancı yatırımcılar da dahil girişimcilere uygun iş ortamı yaratmak amacıyla, Karadağ'ın vergi sisteminde ciddi reformlar yapmıştır. Reform sürecinde, Karadağ Hükümeti'nin temel amacı aşağıdaki hususlara odaklanmak olmuştur:

- Karadağ vergi sisteminin daha verimli olması ve uygulamasının daha kolay olması,
- Yabancı yatırımcılar için vergi sisteminin daha çekici olması,
- Vergi sisteminin AB Direktifleri ve uluslararası standartlarla uyumlaştırılması.

Son yıllarda, Karadağ Hükümeti vergi oranlarını önemli ölçüde azaltmış ve % 9'luk vergi oranıyla bölgedeki rekabet gücü en yüksek vergi sistemi olarak sınıflandırılmışken, %9 olarak uygulanmakta olan kişisel ve kurumsal gelir vergisi oranlarında 2022 yılı başı itibarıyla önemli değişikliklere gitmiştir.

Kişisel Gelir Vergisi

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kişisel Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, kişisel gelire dayalı olarak gerçekleşen 700 Avro'ya kadar olan gelirlerin (Brüt) vergiye tabi olmaması, 700,01 Avro'dan 1.000 Avro'ya kadar olan gelir (Brüt) için vergi oranının %9 olması ve 1.000,01 Avro'nun üzerindeki gelir (Brüt) için ise vergi oranının % 9'dan %15'e çıkarılması öngörülmüştür.

Ayrıca, bağımsız faaliyetlere dayalı olarak gerçekleşen 8.400.01 Avro'dan 12.000 Avro'ya kadar olan vergilendirilebilir gelir tutarı üzerinden %9; 12.000.01 Avro üzerindeki tutarın ise %15 oranında vergiye tabi olacağı, vergi oranının; mülkiyet ve sermaye kazançları, spor faaliyetleri, telif hakları ve ilgili haklar, patentler ve ticari markalardan elde edilen gelirler için ise %15 olacağı belirtilmiştir.

Kurumlar Vergisi

31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Kurumlar Vergisi Kanununda yapılan değişikliğe göre, artan oranlı vergilendirme çerçevesinde, vergi oranları, kazancın 100.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %9; 100.000,01 Avro'dan 1.500.000 Avro'ya kadar olan kısmı için %12 (yani 9.000 Avro + 100.000.01 Avro'nun üzerindeki tutar için %12); 1.500.000.01 Avro üzeri tutar için %15 (yani 177.000 Avro + 1.500.000.01 Avro üzerindeki tutar için %15)'tir.

Katma Değer Vergisi

Karadağ, 2003 yılı Nisan ayında satış vergisi sistemini değiştirmiştir. Karadağ'ın KDV uygulamalarının temel ilkeleri, AB Direktifi kuralları ile uyumludur. Katma Değer Vergisi Kanununa göre, mallar %21 oranında genel (01.01.2018 öncesinde %19 olarak uygulanmaktaydı) KDV oranına tabi tutulurken, indirilmiş KDV oranı %0, %7 ve %15 ile özel mal ve hizmetlere uygulanmaktadır.

- Genel KDV oranı %21'dir.

- % 0 (ihracat; beş ve daha fazla yıldızlı konaklama tesislerinin inşaat ve ekipmanı için gerekli mal ve hizmetler, 10 MW üstünde elektrik üreten enerji tesisleri, yatırım değeri 500.000 Avro'yu aşan gıda üretim tesisleri ve serbest bölgelerdeki malların tedariği, diplomatik temsilciler ve uluslararası kuruluşlar tarafından kullanılan mal ve hizmetler, geçici ithal mallarına yapılan hizmetler, Karadağ Sağlık Sigortası Fonu tarafından hastalara verilen ve finanse edilen ilaçlar-tıbbi cihazlar, uluslararası hava ve deniz taşımacılığı ile ilgili mal ve hizmetlerin temini vb.)

- % 7 (insan tüketimine yönelik temel ürünler - ekmek, un, süt ve süt ürünleri, bebek maması, yağ, sıvı yağ, et, yumurta ve şeker-; ders kitapları ve öğretim yardımcıları; otellerde, motellerde, turistik yerleşim yerlerinde, pansiyonlarda, kamplarda, turistik apartmanlarda ve villalarda konaklama hizmetleri; catering hizmeti verilen restoran ve tesislerde yemek, şişelenmiş içme suyu ve alkolsüz

gazsız içeceklerin hazırlanması ve sunumu hizmetleri; ikram hizmetlerinin verildiği tesislerde alkollü içecekler, şeker ilaveli gazlı içecekler ve kahve dışındaki yiyecek, içecek ve içeceklerin hazırlanması ve sunumu hizmetleri; şişelenmiş su hariç içme suyu; KDV istisnası öngörölmüş olanlar hariç sinema ve tiyatro gösterileri, konserler, müzeler, panayırılar, eğlence parkları, sergiler, hayvanat bahçeleri ve benzeri kültür ve spor etkinlikleri için bilet üzerinden alınan hizmetler vb.)

- 30 Eylül 2024 tarihli ve 94/2024 sayılı Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan ve 1 Ocak 2025 tarihinde yürürlüğe giren Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile otel, motel, turistik yerleşim yeri, misafırhane, kamp, turistik apartman ve villalardaki (turizm ve konaklamayı düzenleyen Kanunla tanımlanan) konaklama hizmetleri, yiyecek içecek tesislerinde yiyecek ve içeceklerin (alkollü içecekler, ilave şekerli gazlı ve gazsız içecekler ve kahve hariç) hazırlanması ve servis edilmesi hizmetleri ile kitaplar, telif hakları, kültürel ve sportif etkinlikler için bilet üzerinden alınan hizmetler, marinalarda sunulan hizmetler ve güneş panelleri için ödenen KDV oranı %7'den %15'e çıkarılmış, yurt dışından yapılan tüm gönderiler ve satın almalar için mevcut vergisiz 75 Avroya varan miktar yerine ise tam vergi (%21) getirilmiştir.

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)

Aşağıdaki malların ithalatı ve / veya üretimi Karadağ'da özel tüketim vergisine tabidir:

- 1) alkol ve alkollü içecekler,
- 2) dumansız tütün ürünleri dâhil olmak üzere tütün ürünleri,
- 3) madeni yağlar, bunların türevleri ve kömür,
- 3a) elektrik,
- 4) gazlı, gazsız su ve diğer alkolsüz içecekler (şeker ilaveli veya tatlandırıcı veya aroma verici diğer maddeler),
- 5) elektronik sigaraları doldurmak için sıvılar,
- 6) tek kullanımlık plastik ürünler,
- 7) şeker, kakao ve dondurma ürünleri.

Vergi mükellefleri ÖTV'ye tabi malların ithalatçıları ve/veya üreticileri olarak kabul edilmektedir. ÖTV, satış fiyatının (ad valorem) bir yüzdesi olarak mutlak miktar ve / veya nispi (göreceli) miktar olarak belirlenmektedir. ÖTV aylık bazda değerlendirilmektedir. Aylık ÖTV beyannamesi, ay sonundan itibaren 15 gün içinde Vergi Dairelerine teslim edilmektedir. ÖTV yükümlölükleri, ÖTV beyannamesinin teslim edildiği günde ödenmektedir.

Sigara üzerindeki özel tüketim vergileri, vergi otoriteleri tarafından verilen ÖTV pullarının devralındığı günden itibaren 60 gün içinde ödenmektedir (yerli ve ithal sigaralara yöneliktir).

ÖTV'ye tabi malların ithalatında ÖTV ödenmesi, herhangi bir gecikme olmadan, gümrük depo prosedürü kullanılarak ithalat vergilerinin ödenmesi anında yapılmaktadır.

Emlak Vergisi

Emlak vergisi, Karadağ'da gayrimenkul sahibi veya Karadağ'da gayrimenkul üzerinde kullanma hakkına sahip tüzel kişiler ve bireyler tarafından ödenmektedir. Vergi, gayrimenkul piyasa değerinin % 0,25 ile % 1 arasında değişen oranlarda uygulanmaktadır.

Emlak Alım Satım (Devir) Vergisi

Devir vergisi, gayrimenkul üzerinde mülkiyet haklarının edinimi üzerine ödenmektedir. Devir vergisi oranı %3'tür. Vergi mükellefi gayrimenkul edinen olarak kabul edilmektedir.

Stopaj Vergisi

Karadağ'da Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca, aşağıda belirlenen Karadağ vergi mükelleflerine ödenen Karadağ kaynaklı gelirlere Stopaj Vergisi uygulanmaktadır:

- Yerleşik ve yerleşik olmayan tüzel ve gerçek kişilere ödenen temettü ve kar payları,
- Yerleşik olmayan tüzel kişilere ödenen faiz, telif hakları ve diğer fikri mülkiyet haklarına ilişkin ücretler, sermaye kazançları, taşınır ve taşınmaz mal kiralama ücretleri, danışmanlık hizmetleri, pazar araştırma hizmetleri ve denetim hizmetlerine dayalı ücretler.

Vergi mükellefi, yukarıda belirtilen gelir üzerinden aşağıdaki esaslara göre stopaj vergisini hesaplamak, sonlandırmak ve ödemekle yükümlüdür.

- Yasal stopaj oranı % 15 olup, brüt matraha uygulanmaktadır.
- Stopaj vergisi, gelirin ödendiği tarihte yürürlükte olan mevzuata göre hesaplanmakta ve ödenmektedir.
- Yerleşik olmayan bir tüzel kişiye ödenen gelir üzerinden stopaj vergisi hesaplanırken, geliri ödeyen kişi, yerleşik olmayan kişinin Karadağ'ın çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasını imzaladığı ülkenin mukimi statüsünü kanıtlaması ve yerleşik olmayan kişinin gelirin gerçek sahibi olması koşuluyla, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının hükümlerini uygulamaktadır.
- Yerleşik olmayan kişi, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının akdedildiği ülkenin mukimi statüsünü, mukimi olduğu diğer Akit Devletin yetkili makamı tarafından tasdik edilen bir sertifika veya diğer uygun bir belge ile geliri ödeyene kanıtlamaktadır.
- Vergi mükellefinin, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümlerinin uygulaması kapsamında, buna ilişkin kanunda belirtilen şartların yerine getirilmemesi nedeniyle daha düşük bir vergi ödenmesine sebep olması halinde, ödediği vergi ile bu Kanuna göre ödenmesi gereken vergi arasındaki farkı ödemekle yükümlüdür.
- Vergi Makamı, yerleşik olmayan bir tüzel kişinin talebi üzerine, Karadağ'da ödenen bir vergi belgesi vermekle yükümlüdür.
- Stopaj vergisi mükellefi, bir önceki yıla ait ödediği stopaja ilişkin raporu, cari yılın Şubat ayı sonuna kadar yetkili vergi dairesine sunmakla yükümlüdür.
- Vergi Makamı, yerleşik olmayan bir tüzel kişinin yazılı talebi üzerine hesaplanan stopaj vergisini yurt dışındaki vergi idaresine bildirmektedir.

Kahve Vergisi

Kahve Vergisi Kanununa göre Karadağ'da üretilen ve ithal edilen kahve (kavrulmuş kahve, kavrulmamış kahve ve Kanunda belirtilen diğer kahve ürünleri) kahve vergisine tabidir. Vergi, kavrulmuş kahve için kg başına 0,80 Avro, kavrulmamış kahve için ise kg başına 1,00 Avro olarak belirlenmiştir.

- Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Ülkede ürün standartları ile ilgili uygulamaları Karadağ Standardizasyon Enstitüsü takip etmektedir (www.isme.me).

Karadağ Standardizasyon Kanunu

<https://me.propisi.net/zakon-o-standardizaciji/>

Helal sertifikası konusundaki uygulamaları takip eden kurum Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı İdaresi'dir.

- Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Karadağ Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, teknik düzenlemeler ile ilgili karar veren çalışmayı koordine etmektedir <https://www.gov.me/mek>

Karadağ'daki mevcut kalite ve standart altyapısı, Standardizasyon Enstitüsü, Karadağ Akreditasyon Kurumu ve Podgorica Metroloji Enstitüsü'nden oluşmaktadır.

Karadağ'da ticaretin önündeki teknik engeller, standartlar ve sertifikalar (uygunluk değerlendirme prosedürleri) konusundaki mevzuata aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<https://www.gov.me/clanak/tehnicke-barijere-trgovini-standardi-i-sertifikati-procedure-ocjene-usaglasenosti>

- Uygunluk Değerlendirme

Yabancı uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından verilen belgeler ve yurtdışında verilen uygunluk işaretleri, kabul gören uluslararası anlaşmalara göre düzenlendiği takdirde, Karadağ'da da söz konusu belgeler/ işaretler kabul edilmektedir. İlgili kurum ve mevzuat aşağıda belirtilmiştir.

Akreditasyon Hakkında Mevzuat: Resmi Gazete, No. 54/09

(<http://www.akreditacija.me/Dokumentacija/zakon%20o%20akreditaciji.pdf>)

Uygunluk Değerlendirmesi ve Teknik Gereklilikler Kanunu (Resmi Gazete, No. 53/11),

Genel Ürün Güvenliği Kanunu (Resmi Gazete, No. 45/14)

Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Kanun (Resmi Gazete, No. 33/14).

Karadağ Akreditasyon Kurumu: www.akreditacija.me

Karadağ'da kamu alımları düzenlemelerinin yanı sıra ürün güvenliği düzenlemeleri de, Avrupa direktifleri uyarınca oluşturulmaktadır. Yani, Avrupa direktifleri uyarınca düzenlenen kamu alımları şartnamelerinde belirtilen belgeler hariç herhangi bir belge istenmemektedir.

Piyasaya sürülmeden önce, ithal edilecek gıda dışı ürünlerin kontrolü gümrük yetkilisi tarafından, Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Kanun uyarınca yapılmaktadır.

Deterjan ve kozmetik ürünlerinin ithalat denetimleri Sağlık Teftiş Birimi tarafından yapılmaktadır.

Denetimler Devlet Yönetiminin kuruluş ve çalışma usullerini düzenleyen yönetmelikle belirlenen belirli idari alanlarda yetkili Devlet Yönetim Organları tarafından, yetkili denetçiler yani müfettişler veya yetkili kişiler (denetim organı) vasıtasıyla gerçekleştirilir. Ayrıca, Aralık 2024 tarihinde Karadağ Hükümeti tarafından Denetimlerin Koordinasyonu ve İzlenmesi İçin Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Oluşturulan Koordinasyon Kurulu, teftiş kuruluşlarının çalışma programlarının uyumunu sağlamakta, müfettişlere eğitim önermekte ve teftişleri izlemektedir.

Denetime tabi tutulan ürün gruplarının belirlenmesi ile ilgili Karar ve diğer uygun Kanunlar uyarınca, denetime tabi tutulacak ürün gruplarının listesi oluşturulmuş (düşük voltajlı elektrik ekipmanlar, makineler, basınç altında olan ekipmanlar, inşaat ürünleri, oyuncaklar, tıbbi ürünleri vs.) ve denetimi yapan teftiş mercileri belirlenmiştir.

Teftiş Denetimi Kanunu (Resmi Gazete, No. 39/03, “Karadağ Resmi Gazete”, No. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16 ve 84/24) ve Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Kanun (Resmi Gazete, No. 33/14) uyarınca denetimin uygulanması ve önlemlerin alınması hakkında genel kurallar belirlenmiştir.

Risk seviyesine bağlı olarak (Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Kanun’un 19. maddesi) uyumsuzlukların ortadan kaldırılması, malın toplatılması, geri çekilmesi ve imha edilmesi gibi önlemler alınmaktadır.

Genel Ürün Güvenliği Kanunu (Resmi Gazete, No. 45/14), Uygunluk Değerlendirmesi ve Teknik Gereklilikler Kanunu (Resmi Gazete, No. 53/11), Bitki Besin Maddeleri Kanunu (Resmi Gazete, No. 48/07, 76/08, 73/10 ve 40/11) ve diğer kanunlarla, ürün güvenliği ve uygunluğu alanlarındaki ihlaller için cezalar belirlenmiştir.

- **Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme**

Karadağ’da kimyasalların sınıflandırılması, etiketlenmesi, ambalajlanması, piyasaya arzı, ihracatı ve ithalatı ile insan ve çevre sağlığının kimyasalların zararlı etkilerinden korunması açısından önem arz eden diğer konuları düzenleyen Kanuna göre kimyasalların sınıflandırılması, fiziksel ve kimyasal özellikleri, insan sağlığını ve çevreyi etkileyen özellikleri ve uygun tehlike sınıflarına göre sınıflandırma kriterlerine göre değerlendirilmesi esasına göre yapılmaktadır.

Kimyasallar, patlayıcı, oksitleyici, kolay alevlenir, alevlenir, son derece toksik, toksik, zararlı, aşındırıcı, tahriş edici, aşırı duyarlı, kanserojen, mutajenik, üreme açısından toksik ve çevreye zararlı olarak sınıflandırılmaktadır. Kimyasalların tehlike sınıfı, kimyasalın insan hayatını ve sağlığını ve çevreyi etkileyen özelliklerine veya kimyasalın etkilerinin doğasına göre belirlenmektedir. Kimyasalların sınıflandırılma, etiketlenme ve ambalajlanma şekli, Birleşmiş Milletler’in Küresel Uyumlaştırılmış Sistemine göre ilgili Bakanlık tarafından belirlenmektedir.

Ayrıca, tehlike sınıflarındaki kimyasalların ve belirli ürünlerin sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesi kriterleri ve şekli hakkındaki yönetmelik ise kimyasalların ve belirli ürünlerin tehlike sınıflarına göre sınıflandırılma kriterlerini ve şeklini, ayrıca kimyasalların ve belirli ürünlerin ayrıntılı paketlenmesi ve etiketlenmesi şeklini ve alternatif bir kimyasal adın kullanılabileceği maddenin özelliklerini belirlemektedir. Yönetmelik ayrıca, insan hayatı, sağlığı ve çevre için tehlikeli ise bitki koruma ürünleri, biyositler ve genel kullanım eşyaları için de geçerlidir.

Söz konusu Kanuna ve Yönetmeliğe aşağıdaki linklerden ulaşılması mümkündür.

<https://www.gov.me/dokumenta/3ed1ca4f-39ec-46e4-a409-06c55752711f>

<https://faolex.fao.org/docs/pdf/mne178962.pdf>

- Teknik Engeller

Ticaretin önündeki teknik engeller, bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmakta olup, Karadağlı şirketlerin de bu teknik engeller konusunda bilgi sahibi olmalarını gerektirmektedir. Ayrıca, bu teknik engeller firmaların kalite standartlarına uymamaları durumunda uluslararası pazarların dışında kalacaklarını bilmelerine katkı sağlamaktadır.

Karadağ, uluslararası kabul görmüş standartlar ve uygunluk değerlendirme sistemi ve uygunluk değerlendirme kuruluşlarının yeterliliklerinin akreditasyonu vasıtasıyla ve bu yeterliliklerin sürekli kontrol ve teyidi ile ürün ve hizmetlere yönelik tüketici güvenini artıran bir standardizasyon sistemi kullanmaktadır.

Karadağ'daki mevcut kalite ve standart altyapısı, Standardizasyon Enstitüsü, Karadağ Akreditasyon Kurumu ve Podgorica Metroloji Enstitüsü'nden oluşmaktadır.

Karadağ'da ticaretin önündeki teknik engeller, standartlar ve sertifikalar (uygunluk değerlendirme prosedürleri) konusundaki mevzuata aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<https://www.gov.me/clanak/tehnice-barijere-trgovini-standardi-i-sertifikati-procedure-ocjene-usaglasenosti>

Karadağ tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye ayrıca www.teknikengel.gov.tr sitemizden erişilebilmektedir.

Ticarete Teknik Engeller web sitesi, kullanıcıların teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu siteden ülkeler itibarıyla ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ülkelerin mevzuat ve uygulamaları hakkında Bakanlığımızdan bilgi talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Söz konusu siteye ücretsiz olarak üye olunabilmektedir. Sitenin üyelerine ilgilendikleri ülke ve ürün gruplarına ilişkin düzenlemeler günlük olarak e-posta ile gönderilmektedir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

- Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Yetkili merci Karadağ Ekonomik Kalkınma Bakanlığı Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Müdürlüğü'dür.

Web Sitesi: <https://www.gov.me/mek/is>

Gümrük Kanunu; ithalatı, ihracatı veya transit geçişi fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiğinden makul ölçüde şüphelenilen mallara uygulanacak muameleyi belirler.

Gümrük idaresi, fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiğinden şüphelenilen malları aşağıdaki durumlarda alıkoyabilir:

- 1) serbest dolaşım, ihracat veya yeniden ihracat için serbest bırakma başvuruları,
- 2) Karadağ gümrük bölgesine giriş veya çıkış,
- 3) bertaraf edilerek veya bir serbest bölge veya serbest antrepoda gümrük rejimine tabi tutulması.

Fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik tedbirlerin alınması talebinde bulunulması durumunda ücret ödenmemektedir. Gümrük idaresi, izin sahibine, eşyanın alıkonulması hakkında bilgi verir ve talebi üzerine, eşyanın depolanma şekli ve yeri ile tahmini depolama maliyetleri hakkında bilgi vermektedir. Gümrük idaresinin veya gümrük idaresi adına hareket eden diğer kişilerin eşyanın alıkonulduğu andan itibaren eşyanın depolanması, elleçlenmesi ve eşyanın imhası gibi bazı tedbirlerin alınması da dahil olmak üzere masraflarını izin sahibi üstlenmektedir. Masraflar, depolama süresine, malların cinsine, malların miktarı ve ağırlığına veya hizmetin türüne, yani depolama koşullarına ve bu malların niteliğine bağlı olarak belirlenmektedir.

Gümrük idaresi, fikri mülkiyet hakkını ihlal ettiğinden şüphelenilen malları bulamamışsa ve mallar serbest bırakılmışsa veya malın muhafazası için uygun tedbirler alınmamışsa, izin sahibine tazminat ödemekle yükümlü değildir. Fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiğinden şüphelenilen mallar için gümrük önlemlerinin ayrıntılı koşulları ve uygulanma şekli Hükümet tarafından belirlenmektedir.

- Dağıtım Kanalları

Karadağ'a ithal ve ihraç mallarının taşınmasında en büyük rol Karadağ'ın tek ticari limanı durumunda olan ve Bar şehrinde bulunan Bar Limanına aittir. Liman aynı zamanda çevre Balkan ülkelerine de hizmet etmektedir. Dolayısıyla, deniz yoluyla malların Karadağ'a girişi ve çıkışı önemli sayılacak ölçüdedir. Diğer yandan, kara yolu ve çok küçük miktarda da olsa havayolu ve demiryolu taşımacılığı da söz konusudur. Karadağ'ın küçük bir ülke olması ve dolayısıyla şehirler arası mesafelerin kısalığı dağıtım ve taşımayı hızlandırmaktadır. Sonuç olarak uluslararası taşıma alanında karayolu ve denizyolu yoğun olarak kullanılmaktadır. Bar Limanı ve Adria Limanı'na (Port of Adria) ilişkin bilgilere aşağıdaki linklerden ulaşmak mümkündür.

<https://lukabar.me/me/>

<https://www.portofadria.me/>

- Tüketici Tercihleri

Karadağ tüketicisinin alışkanlıklarını bilmeden, bu pazarda gerçekleştirilecek faaliyetlerde etkin rol almak mümkün değildir. Karadağ halkının yeni, modern, niş ve estetik açıdan iyi olan ürünlere ilgisi büyüktür. Bu bilgi hemen hemen her sektör için geçerlidir. Bu sebeple, Karadağ halkının bu tercihlerinin yanı sıra daha çok muhafazakâr olduğu gözlemlenen tüketim alışkanlıklarının dikkate alınması ve bu alışkanlıklara uyumlu ürünlerle pazara girilmesi hedeflenmelidir.

- Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Karadağ pazarının az nüfuslu bir kitleden oluşması nedeniyle ticaret ve yatırımda sürdürülebilirlik çok önemlidir. Pazara tutunamayan, az ilgi gören bir ürünün gerekli tanıtım faaliyetleri ile desteklenmesi elzemdir.

Yazılı ve görsel medya, sosyal medya kanalları pazarda çok etkilidir. Toplumun tüm kesimlerine ulaşılması hedeflenmeli, söz konusu dar pazardaki müşteri portföyü bu sayede genişletilmelidir. Düşük gelirli halkın, harcama alışkanlıkları iyi izlenmeli, yönelimlerine uygun doğru pazarlama hedefleri belirlenmelidir.

- Kamu İhaleleri

Karadağ kamu ihalelerine Maliye Bakanlığı'na bağlı Karadağ Elektronik Kamu İhaleleri (CEJN) portalından ulaşılması mümkün olup, söz konusu linke aşağıda yer verilmiştir.

<https://cejn.gov.me/tenders>

Ayrıca, kamu ihalelerine ilişkin şikayetleri sonuçlandırmakla görevli Kamu İhalelerine İlişkin İşlemleri İzleme Komisyonu'nun web sayfasına <https://kontrola-nabavki.me/> adresinden ulaşılabilir.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

- Tarım ve Hayvancılık

Karadağ'ın ekonomisinde tarım önemli bir yere sahip olup, başlıca tarımsal ihraç ürünleri kısıtlı miktarda meyve ve sebzedir.

Karadağ'ın toplam yüzölçümü 13.812 kilometre kare olup, bu yüzölçümün yaklaşık %25,7'sini (334,048 hektar) tarım alanları kaplamaktadır. Tarım alanlarının %37'si ekilebilir tarım arazisidir. Ortalama işletme büyüklüğü 5 hektar olup, tarım arazilerinin sadece %12'si başta mısır, buğday ve patates olmak üzere tek yıllık bitkilerin üretimi ile meyve bahçeleri ve üzüm bağlarına ayrılmıştır. Geriye kalan %88 oranındaki tarım arazilerini çayır ve meralar oluşturmaktadır.

Meyve ağaçlarının önemli bir kısmını narenciye ve zeytin ağaçları oluşturmaktadır. Karadağ'da yetişen sebze ve meyveler arasında domates, biber, salatalık, erik, elma, üzüm, narenciye, yaban mersini, yenilebilir mantarlar, yabani tıbbi bitkiler sayılabilmektedir.

Karadağ'da tarım esasen sığır, koyun ve keçi başta olmak üzere hayvancılığa dayanmakta olup, tarımsal üretimin %60'ını oluşturmaktadır.

Ayrıca bal üretimi, balıkçılık ve doğal kaynak suları da Karadağ'ın ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Karadağ'da gıda sanayii, özellikle şarapçılık (en önemli ihraç kalemi) ve kısmen de süt sanayii gelişmiştir.

Hayvancılık, Karadağ'da en yüksek potansiyele sahip olan sektörlerden birisidir. Karadağ'da ayrıca, 40 dağ gölü, hayvancılıkla uğraşan kişilerin kullandığı çok sayıda verimli su kaynağı ve akarsu bulunmaktadır. Karadağ yüzölçümünün %80'ini ormanlar, doğal meralar ve çayırlar oluşturmakta olup, Karadağ toprağı geleneksel dağ hayvancılığı yapmak için en ideal yapıya sahiptir.

Karadağ meralarında 2.833 bitki çeşidi bulunmakta olup, Avrupa florasının dörtte birini oluşturan bitki örtüsü, hayvanların besin kalitesini artırıcı özelliklere sahiptir. Su, hava ve bitki çeşitliliğinin birleşmesiyle, yüksek kaliteli hayvansal yem için iyi bir fırsat söz konusudur.

Hayvancılığın gelişmesinin temeli olan meraların çoğu, milli parklar ya da doğa parklarında bulunmaktadır. Ekonominin önemli bir ayağı olarak hayvancılık, en çok büyük çiftlikler ve et işleme fabrikalarının bulunduğu ülkenin kuzey ve orta kesimlerinde yaygındır. En büyük iki et işleme fabrikası Nikşiç (orta kesim) ve Biyele Polye'de (kuzey) bulunmaktadır.

- Sanayi

Karadağ çelik ve alüminyum sanayi, kömür madenleri, orman ve ağaç işleme sanayii ile tekstil ve tütün işleme sanayiine sahiptir.

Karadağ'ın sanayi üretimi iki kategoriye ayrılmıştır. Bu kapsamda, ağır sanayi kısmında, enerji, madencilik, metal işleme endüstrisi ve kimya endüstrisi alanlarında; hafif sanayi kısmında ise, gıda işleme endüstrisi, tekstil endüstrisi, ağaç işleme endüstrisi, grafik endüstrisi ve inşaat malzemeleri endüstrisi alanlarında yatırım fırsatları bulunabilmektedir.

Karadağ'ın ana ticari ortağı AB'dir. Karadağ ekonomisinin %85'i özelleştirilmiş olup, ekonominin özelleştirme ve yeniden yapılanma süreci son aşamasındadır.

Ülkede tüm yerli sanayiinin %50'sinden fazlasını imalat sanayi oluşturmakta, bunu %44 ile elektrik üretimi, %4,7 madencilik ve taş ocaklığı izlemektedir.

Ana metal (%12), eczacılık ürünleri (%9,8), gıda ürünleri (%7), makine ve ekipmanlar (%5), içecek (%3), tütün ve kimya sanayi üretimi, imalat sanayinin en büyük kısmını oluşturmaktadır.

- Hizmetler

Karadağ İstatistik Kurumu (MONSTAT) verilerine göre, 2024 yılı dördüncü çeyreğinde hizmet ciro endeksi 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre % 8,7 oranında artarken, 2024 yılının üçüncü

eyreğine göre % 18,6 oranında azalmış; motorlu taşıtlar ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti sektöründe hizmet ciro endeksi, 2024 yılının dördüncü çeyreğinde, 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre %7,7 oranında artarken, 2024 yılı üçüncü çeyreğine göre %12,2 oranında azalmıştır.

Taşıma ve depolama hizmetleri sektöründe hizmet ciro endeksi, 2024 yılı dördüncü çeyreğinde, 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre %8,2 oranında artış gösterirken, 2024 yılı üçüncü çeyreğine göre %25,6 oranında azalmış; konaklama ve yemek hizmetleri sektöründe hizmet ciro endeksi 2024 yılı dördüncü çeyreğinde, 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre %12,3 oranında artış gösterirken, 2024 yılı üçüncü çeyreğine göre %58,7 oranında azalmıştır.

Bilgi ve iletişim sektöründe hizmet ciro endeksi ise 2024 yılı dördüncü çeyreğinde, 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre %0,6 oranında düşüş gösterirken, 2024 yılı üçüncü çeyreğine göre %6,5 oranında artmıştır.

Hizmet sektöründe Karadağ için büyük öneme sahip olan turizm faaliyetlerine bakıldığında; Karadağ İstatistik Kurumu MONSTAT tarafından yayımlanan verilere göre 2024 yılında Karadağ'a gelen turistler 2.606.854 varış ve 15.594.299 geceleme gerçekleştirmiştir. Toplam geceleme sayısının %96,1'i yabancı turistler tarafından gerçekleştirilmiş olup ülke sıralaması Sırbistan (%23,5), Rusya Federasyonu (%18,3), Bosna-Hersek (%8,4), Türkiye (%4,9), Almanya (%4,7), Ukrayna (%4,3), Birleşik Krallık (%3,8) ve diğerk ülkeler (%32,1) şeklindedir. Türkiye bakımından ise 2023 yılında Karadağ'a gelen turist sayısı 94.659 iken 2024 yılında bu sayı 164.902'ye, 2023 yılında geceleme sayısı 449.993 iken 2024 yılında bu sayı 740.078'e yükselmiştir.

Bilişim ve İletişim sektörü açısından, Karadağ İstatistik Kurumu'nun yaptığı araştırmada Karadağ'da 2024 yılında şirketlerin %100'ünün işlerinde bilgisayar kullandığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada, bilgisayar kullanan şirketlerden %100'ünün internet erişimine sahip olduğu anlaşılmıştır. 2024 yılında web sitesi olan firmaların oranı %88'dir.

Hizmet sektörü Karadağ ekonomisinin dayandığı temel sektör olup, bu sektörde her alanda yapılacak detaylı fizibilite çalışmaları ile gelişmeye açık alanlar ve fırsatlar bulunabilecektir.

lke	2020		2021		2022		2023	
	Gelirler/ Credit	Giderler / Debit	Gelirler/ Credit	Giderler / Debit	Gelirler/ Credit	Giderler / Debit	Gelirler/ Credit	Giderler / Debit
Sırbistan	99.945,94	96.541,87	351.346,41	119.335,94	429.970,88	154.055,82	494.273,77	165.090,98
Rusya Federasyonu	50.020,48	6.046,60	143.948,37	10.427,15	190.465,71	5.618,05	349.628,82	6.354,09
Bosna Hersek	31.279,12	24.575,51	110.783,25	29.500,80	124.320,21	47.778,98	150.821,70	46.874,38
Almanya	35.877,36	24.510,78	63.922,28	73.815,80	120.397,93	88.246,62	141.873,95	85.334,32
Amerika Birleşik Devletleri	26.004,88	15.391,06	48.331,99	24.509,22	87.342,08	27.059,18	113.027,55	16.383,64
Büyük Britanya	42.409,21	30.733,90	58.656,88	26.675,69	85.198,31	34.831,40	98.365,57	37.025,44

Slovenya	31.419,22	11.050,91	53.133,69	12.774,71	85.810,06	24.856,46	94.912,34	32.783,26
İsviçre	47.102,20	15.938,38	70.491,45	19.644,92	99.317,92	28.179,13	91.238,82	39.821,17
Türkiye	20.891,86	18.925,11	31.700,74	23.725,58	50.187,36	43.889,49	81.129,87	52.132,75
İtalya	26.858,06	21.255,43	50.467,72	54.270,63	77.473,54	88.387,62	79.189,15	79.836,28

Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (Not: 2023 Yılı Gelirler baz alınmıştır.)

- Ormancılık

Orman arazilerinin değeri, korunması, organizasyonu, çeşitliliği, yönetimi ve çevre üzerindeki etkileri açısından Karadağ ormanları Avrupa'nın en iyi ormanları arasında yer almaktadır. Ülkede ormanlık alanların üçte biri üretimde hammadde olarak kullanılabilir. Ülkede

Ormanlar 627.168 hektarlık yer kaplamakta ve ülke topraklarının %59 kadarını oluşturmaktadır. Ülkede bulunan ormanlar dağılım ve türlerin çeşitliliği açısından üç bölüme ayrılmaktadır: Akdeniz sahili, yerleşim yerleri ve karasal dağ bölgesi. Gerçek ekonomik getiri üçüncü bölümden sağlanmaktadır.

Ormanlar ve orman arazilerinin %67'si devlete, %33'ü özel sektöre aittir. Karadağ ormanlarında toplam stok 114,7 mil. m3 olarak tahmin edilmektedir. Bunun %41'i iğne yapraklı ağaçlar ve %59'u ise yaprak döken ağaçlardır.

- Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Sektörü

Karadağ'da müteahhitlik hizmetleri her geçen yıl önemini artırmaktadır. Bu alanda kabul edilen yeni kanunlarla ülkede, kurumsal yapının güçlendirilmesi, AB standartlarıyla uyum sağlanması ve denetim faaliyetlerinin artırılması hedeflenmektedir. Böylece, yerli ve bölgesel altyapı, konut, turizm kompleksleri gibi müteahhitlik projelerine olan ilginin daha da artacağı beklenmektedir. Sermaye projelerinde önemli finansal yatırımların beklendiği son dönemde, inşaat sektörü genel ekonominin gelişmesi için stratejik sektör olarak ele alınmaktadır.

Karadağ'da inşaat sektörü, yatırım yapılabilecek gelecek vaadeden sektörlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla artan müteahhitlik projelerine bağlı olarak teknik müşavirlik hususunda da talebin arttığını söylemek mümkündür. 2017 yılında ekonomi politikalarına yabancı yatırımların özendirilmesi yönünde yeni bir ivme kazandıran Karadağ'ın, önümüzdeki yıllarda AB üyesi olması beklentisi ve önemli bir turizm ülkesi olmasının da katkısıyla Karadağ'daki konut, yazlık ev ve otel talebi her geçen gün hızla artmaktadır. Öte yandan, artan talebe bağlı olarak altyapı iyileştirmesi gereksinimi de aynı oranda artış göstermektedir. Keza, Karadağ'da son yıllarda kamu hizmetleri bağlamında önemli yatırımlar içerisinde özellikle su temini, atık su temizlemesi, yol alt yapısının iyileştirilmesi ile demiryolu rehabilitasyon çalışmaları gibi yatırım alanları halen geliştirilmesi gereken alanlar olarak görülmektedir.

Karadağ'da Teknik-Müşavirlik hizmetleri ile ilgili meslek odası Karadağ Mühendislik Odasıdır. Teknik-Müşavirlik-Mühendislik hizmetleri kapsamındaki tüm birlikler Karadağ Mühendislik Odası bünyesinde toplanmıştır. Öte yandan, Karadağ Müşavir Mühendisleri Birliği-Association of

Consulting Engineers of Montenegro (ACEM) de yine Karadağ Mühendisler Odası kapsamında faaliyetini yürütmektedir. Bu birlik Uluslararası Müşavir Mühendisler Federasyonu'nun (FİDİC) Karadağ ulusal sekreterliği olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bu bağlamda Karadağ Mühendislik Odası, WFEO (Dünya Mühendislik Kuruluşları Federasyonu), ECCE (Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi), EFCA (Avrupa Müşavir Mühendislik Birlikleri Federasyonu) üyesidir.

Karadağ'da Teknik Müşavirlik sektöründe faaliyet gösteren yerel firma sayısı çok sınırlı olup, Teknik-Müşavirlik hizmetleri genel olarak ülke dışından sağlanmaktadır.

Öte yandan, Karadağ'ın bir turizm ülkesi olması sebebiyle Hükümet'in 4 ve 5 yıldızlı otel projelerine yönelik teşvik politikası hazırlaması müteahhitlik projelerine bağlı olarak teknik müşavirlik konusunda da her zaman Karadağ'da iş fırsatlarına işaret etmektedir. Kısaca Teknik Müşavirlik alanında Karadağ'da yerel firmaların çok sınırlı olmasının yanı sıra, ülkenin gerek alt yapı projeleri gerekse enerji ve turizm projelerine yönelik yatırımlarındaki artışın teknik müşavirlik alanına da yansması kaçınılmaz görünmektedir.

- Madencilik

Karadağ'da hidroelektrik potansiyelinden sonra ikinci en önemli enerji kaynağı kömürdür. Pljevlja havzası, Ljuče-Šumanski havzası ve Maoče havzası olmak üzere Pljevlja bölgesi 3 havza içermektedir. Pljevlja bölgesindeki toplam bakiye rezerv miktarı 188,4 milyon ton civarındadır. Berane bölgesi (havzalar: Polica, Petnjik ve Zagorje) yeterince araştırılmamıştır. Linyit kömürünün (kahvereng kömür) jeolojik rezervleri yaklaşık 158 milyon ton civarındadır, ancak işletme rezervlerinin maksimum 17,8 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. 2015-2023 döneminde Karadağ'da yıllık ortalama kömür üretimi yaklaşık 1,6 milyon ton olurken, bunun ortalama 1,48 milyon tonu Karadağ'da tüketim için üretilmiştir.

Kurşun ve çinko cevherleri Pljevlja ve Mojkovac bölgesinde Šuplja stijena ve Brskovo işletme sahalarında bulunmaktadır. Bunların her biri 34 milyon tonun üzerinde kanıtlanmış rezerve sahip dört yatağı içermektedir. Kırmızı ve beyaz boksit ise sırasıyla 152 ve 98 sahada bulunmaktadır. Kırmızı ve beyaz boksitin kanıtlanmış rezervleri 40 milyon tonun üzerinde olup, tahminlere göre toplam dünya rezervlerinin %1'i Karadağ'da bulunmaktadır. Kömür madenciliği sırasında yüzey tabakasında marn bulunurken, Pljevlja bölgesindeki rezerv 90 milyon tondur. Yakınlarında kireçtaşı yatakları ile termik santral işletmeciliğinin yan ürünü olan ve marnla birlikte çimento üretiminin temel hammaddesini oluşturan uçucu kül bulunmaktadır.

- Enerji

Enerji sektörü, Karadağ'ın büyük ölçüde kullanılmamış potansiyele sahip olduğu stratejik iş geliştirme alanlarından birisidir.

Karadağ'da bugüne kadar iki büyük hidroelektrik santrali inşa edilmiştir: "Perućica" HES ve "Piva" HES, toplam kurulu gücü 649 MW'tır. Bu da ana su yollarının teknik potansiyelinin yaklaşık %39 oranında kullanıldığı anlamına gelmektedir. Karadağ Elektrik Üretim ve Dağıtım Şirketinin

EPCG) toplam kurulu gücü 874 MW olup, bunun 649 MW'ı (%74,3) "Perućica" ve "Piva" hidroelektrik santrallerine, 225 MW'ı (%25,7) ise "Pljevlja" termik santraline aittir. Aralık 2023'te Karadağ'ın sağlam zemine kurulan ilk güneş enerjisi santrali olan "Čevo" güneş enerjisi santrali, 3,25 MW kurulu güçle deneme işletmesine girmiştir. Söz konusu santral aynı zamanda dağıtım sistemine de bağlı olup, "Čevo Solar" DOO Podgorica, Nisan 2024'te bu üretim tesisinden elektrik üretme lisansını almıştır.

Ancak, küçük güneş enerjisi santrallerinin inşasında önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen Karadağ'da iletim sistemine bağlı tek bir büyük güneş enerjisi santrali bulunmamaktadır. 2022 ve 2023 yıllarında, CGES'e toplam 3.395 GW kapasiteye sahip 23 adet güneş enerjisi santrali bağlantı talebi gelmiş olup, bunlardan şu ana kadar toplam kapasitesi 1.59 GW olan 6 tanesinin sözleşmesi imzalanmıştır.

2023 yılı itibarıyla Karadağ elektrik sisteminde 50 adet santral yer alırken, Karadağ topraklarının tamamına yayılmış 21.628,94 km iletim ve dağıtım şebekesi üzerinden elektrik iletimi gerçekleştirilmiştir.

2023'te Karadağ'ın toplam elektrik üretimi 4,04 bin gigawatt saat (GWh) olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında 4,04 bin GWh olarak gerçekleşen toplam elektrik üretimi, planlanandan %12,36, yani 2022 yılına göre %25,31 daha yüksek olmuştur. 2023 yılında elde edilen toplam üretimin 2,52 bin GWh'i yenilenebilir enerji kaynaklarından (RES), 1,52 bin GWh'si ise Pljevlja Termik Santrali'nden (TE) üretilmiştir.

2023 yılı sonu itibarıyla Karadağ'daki müşteri-üreticiler dâhil tüm santrallerin toplam kurulu gücü 1.067.238 MW'a ulaşmıştır.

Pljevlja Termik Santrali'nin rekor üretime rağmen toplam üretime katılımı 2022'de %44,95'ten 2023'te %37,67'ye düşmüştür. Rüzgâr santrallerinin payı %2,3 azalırken, güneş enerjisi santrallerinin payı 2022'de %0,12'den 2023'te %0,31'e çıkmıştır. Karadağ'ın 2023 yılındaki toplam brüt elektrik tüketimi 3,18 bin GWh olup, bu rakam 2022 planının %2'den bir miktar fazla üzerindedir.

Karadağ'da 2023 yılında birincil elektrik üretimi 2.550,4 GWh, dönüşümlerden elektrik üretimi ise 1.636,5 GWh olarak gerçekleşmiştir. Elektrik ithalatı 5.421,3 GWh, ihracatı ise 6.287,8 GWh olarak gerçekleşmiştir.

Enerji sektöründe tüketim 127,5 GWh, elektrik iletim ve dağıtımında ise kayıplar 474,0 GWh olarak gerçekleşmiş olup, 2023 yılında nihai tüketime sunulacak toplam elektrik miktarı 2.718,9 GWh olarak gerçekleşmiştir. En yüksek elektrik tüketimi %53,9 ile konut sektöründe, %38,9 ile ticaret sektörü ve kamu hizmetlerinde, %6,2 ile sanayi faaliyetlerinde ve %1,0 ile diğer alanlarda gerçekleşmiştir.

Karadağ elektrik iletim sistemi CGES, Karadağ'daki elektrik iletim sisteminin yönetiminden, bakımından, planlanmasından ve geliştirilmesinden sorumlu enerji kuruluşu olup, Avrupa Elektrik İletim Sistemi Operatörleri Ağı'na üyedir. Ara bağlantı söz konusu olduğunda Karadağ iletim

sistemi, Arnavutluk, Bosna-Hersek, İtalya, Kosova ve Sırbistan'daki komşu sistemlerle kapsamlı bağlantısı nedeniyle önemli bir role sahiptir.

Karadağ'ın yenilenebilir enerji alanında (solar enerji, rüzgar enerjisi vb.) yeni projeler için önemli bir potansiyele sahip olması nedeniyle, enerji sektörü Karadağ'da en çok beklentiye sahip sektörlerden biridir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

Karadağ'ın dış ticareti Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşmasının da (CEFTA) etkisiyle komşu ülkeler ile yoğunlaşmış olmakla birlikte, halen Karadağ ile Türkiye arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması'nın da katkısıyla Türk ürünlerinin pazardaki şansı ve payı sürekli artış kaydetmektedir.

Karadağ'da küçük ölçekli iş kurma konusunda, iş kurulmadan önce fizibilite yapılması büyük önem arz etmektedir. Zira az nüfus, düşük ücretler ve kısa turizm sezonu gibi etkenler, turizm sezonu dışında işletmenizin ekonomik beklentilerinin karşılanmasında engel teşkil edebilmektedir. Bu sebeple Karadağ, ekonomik anlamda talep azlığı sebebiyle küçük işletmeler için iş yapması zor olabilecek bir ülke olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, iş kurmaya karar vermeden önce birkaç kere ziyaret ederek yerinde inceleme yapılmasında önemli oranda fayda görülmektedir.

Karadağ birçok sektörde ithalata bağımlı, imalat sanayii çok gelişmemiş bir ülkedir. Bu sebeple, sanayi ürünlerine yönelik herhangi bir sektördeki istihdam sağlayıcı yatırım Karadağ ekonomisi ve ülkemiz yurt dışı yatırımları açısından önemli bir kazanım olacaktır.

Karadağ'daki Türk yatırımları ve firmalarımızın üstlendikleri projeler ülke ekonomisine katkı sağlayan bir düzeye ulaşmıştır. Karadağlı muhataplarımız Türk iş insanlarının Karadağ'a olan ilgisinden memnuniyet duyduklarını dile getirmekte, iş insanlarımıza yatırımlarında her türlü kolaylığın sağlanacağını garantisini vermektedir. Bununla birlikte, geçmiş dönemden kalan bürokratik güçlükler ve bölgeye has zorluklar yatırımcılarımız için zaman zaman sıkıntı oluşturmaktadır. Bunların başında da enerji, ulaştırma sorunları ile özellikle vasıflı işgücü eksikliği gelmektedir.

Karadağ pazarını yakından tanımaya başlayan iş insanlarımız, büyük ölçekli yatırımlar gerçekleştirebilmek için fırsatları değerlendirmektedir. 2024 yılında %11,4'lere varan işsizlik oranına sahip Karadağ'da, önümüzdeki dönemde istihdamın artırılmasına olumlu katkı sağlayabilecek nitelikteki Türk yatırımlarının teşvik edilmesi, siyasi ve iktisadi etkinliğimizin artırılması açısından önem arz etmektedir.

Karadağ'da Yatırım ve İş Ortamına İlişkin Dezavantajlı Hususlar

- Yeni ülke olmasından dolayı standartların tam oturmamış olması,
- Küçük bir pazar olması,
- Özellikle karayolu altyapısında yaşanan bölgesel gelişmişlik farklılıkları,

- Esnek olmayan, bölgeye göre pahalı olan işgücü,
- Yeni teknolojilerde ve dijitalleşmede gelişmelerin yetersiz kalması,
- İnşaat ve özelleştirme konularında net bir prosedüre sahip olunmaması,
- KDV iadesine ilişkin düzenlemelerde karşılaşılabilen olumsuzluklar,
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması'nın uygulanmasında karşılaşılabilen sorunlar,
- Banka ve para aktarma faaliyetlerinin yavaş olması, finansal işlemlerin geliştirilmesi gereği,
- İnşaat izinlerinde sıkıntılar olabilmesi,
- Kalifiye eleman bulmada ve yabancı işçi getirmede yaşanan zorluklar,
- Açılan ihalelerde gereksiz şartların yer alması.

Karadağ'da Yatırım ve İş Ortamına İlişkin Avantajlı Hususlar

- Genç ve dinamik bir ülke olması,
- İstikrarlı ve güvenli olması,
- Gelişmiş telekomünikasyon altyapısı,
- Eğitimli insan gücü,
- Yasalar karşısında yabancı firmaların yerli firmalar ile eşit olması,
- Bölgesel iş için merkez ülke olabilmesi,
- Turistik bir ülke olması,
- Organik tarım açısından çok elverişli bir ülke olması,
- AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, EFTA ülkeleri, CEFTA ülkeleri, Türkiye, Rusya, Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşmalarının olması,
- Konum itibarıyla Avrupa'ya kara, hava ve deniz yolu ile bağlı olması,
- Haftada 7 gün İstanbul - Podgoritsa direkt uçuş seferleri, haftanın belirli günleri İzmir-Podgoritsa ve Ankara-Podgoritsa direkt uçuş seferleri,
- Türkiye'ye mesafe olarak yakınlığı,
- Coğrafi ve kültürel yakınlık.

- İş Kültürü

Karadağlılar rahatına düşkün bir halk olarak bilinmekte, ülke bu konuyu kendi turistik ürünlerinde dahi espri unsuru olarak kullanmaktadır. Bu durum, ticarete ve ülkede yapılacak yatırımlarda da önemli bir etken olarak belirmektedir.

Ticarete risk almak istemeyen Karadağlı şirketlerin birçoğu kendi dillerinde iletişim kurarak ticari bağlantı yapmayı tercih etmektedir. Bu durum, ülkenin genellikle eski Yugoslavya coğrafyasında yer alan ve aynı dili konuşan ülkeler ile ticaret yapmasına sebep olmaktadır. Bu konu, ülkemiz firmaları açısından bir dezavantaj olmakla birlikte, Karadağca (Sırpça/Boşnakça) yapılacak ticari teklifler ülkemiz firmalarının 3. ülke firmaları önünde daha avantajlı olmalarını sağlayacaktır.

- Para Kullanımı

1 Ocak 2002'den bu yana resmi para birimi Avro'dur.

Karadağ'da son yıllarda çek kullanımının hemen hemen tamamen kalkma aşamasına geldiği, faaliyet gösteren bankaların genel olarak çek vermediği, ancak bazı bankaların sadece yabancı bankalar tarafından ya da emekli fonları tarafından verilen çekleri kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, MasterIndex anketine göre, kart ödemelerinin Karadağ'daki vatandaşların günlük ticaret faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve her on kullanıcıdan dokuzunun banka kartına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu anket çalışmasına göre, katılımcıların yüzde 89'unun banka kartına, yüzde 19'unun kredi kartına ve yüzde 12'sinin hem banka hem de kredi kartına sahip olduğu anlaşılmakta olup, Karadağ'da kredi kartı kullanım oranının düşük olmasının başlıca sebeplerinin ise işsizlik, bir kısım vatandaşın banka hesabının olmaması, bir kısmının finansal sistemin dışında olması ve finansal eğitimin düşük olması gibi faktörlere dayandığı gözlenmektedir.

- Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

Yabancı uyruklu bir kişi Karadağ'da C tipi vizeyle 180 gün içinde toplam 90 güne kadar konaklayabilmektedir.

Türk vatandaşları, iki ülke arasında imzalanan vize muafiyeti anlaşması çerçevesinde, Karadağ'a yapacakları seyahatlerde, son 180 gün içerisinde kalış süresi toplam 90 günü geçmemek kaydıyla vizeden muafittir.

90 gün Karadağ'da kalan yabancı uyruklu ve Türk vatandaşı, ülkeye ilk giriş gününden itibaren 180 günlük bir süre sonunda Karadağ'a tekrar girebilmekte ve kalabilmektedir.

Karadağ'da otel, motel veya hostel gibi yerler dışında kendi imkanlarıyla konaklayacak kişiler, Karadağ'a geldiklerini bir gün içinde bulundukları bölgedeki "Tourism Information" ofislerine bildirmekle yükümlüdürler. Aksi takdirde para cezası verilebilmektedir.

Karadağ Schengen Anlaşmasına taraf değildir. Karadağ makamları tarafından verilen vize veya geçici/sürekli oturma izinleri ile Schengen ülkelerine seyahat edilememektedir.

90 günlük konaklama hakkı aşağıdaki hususlardan birinin gerçekleşmesi ile iptal edilebilmektedir:

- 1) Karadağ'daki Yabancılar Kanunu ile öngörülen giriş ve konaklama şartları yerine getirilmez ise,
- 2) Ulusal veya iç güvenlik mülahazaları el vermez ise,
- 3) Ülkeye giriş durumunu ve ülkedeki 90 günlük kalışını gerekçelendiremez ise,
- 4) Yasadışı bir konaklama nedeniyle, bir uluslararası anlaşmaya istinaden Karadağ'a geri gönderildi (geri kabul/sınırdışı) ise,
- 5) Ülkede kalış amacının farklı olduğuna ilişkin şüpheler mevcut ise,
- 6) Mahkeme tarafından mali ve yasal yükümlülüklerini yerine getirmedigine ilişkin kesin hüküm verilmiş ise.

Yukarıdaki koşullar oluştuğu takdirde, Karadağ emniyet makamları konaklama izninin iptaline karar verir ve söz konusu kararda yabancının ülkeden ayrılması gereken süreyi belirtmektedir. Yabancının ülkeden ayrılmasının yanı sıra, Karadağ'a girişine de yasak getirilebilmektedir. Giriş yasağı süresi 1 ay ile 1 yıl arasında değişebilmekte ve Karadağ'dan ayrılış gününü müteakiben

başlamaktadır. Kararın alındığı tarihten itibaren 8 gün içinde itiraz hakkı mevcuttur. İtiraz, kararın uygulanmasını etkilememektedir.

- **Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri**

Karadağ'da uygulanmakta olan Resmi tatil günleri şunlardır:

1 Ocak Yeni Yıl
7 Ocak Noel (Ortodoks)
20 Nisan Paskalya Tatili (Ortodoks-tarih değişmektedir)
1 Mayıs İşçi Bayramı
21 Mayıs Bağımsızlık Günü
13 Temmuz Karadağ Milli Günü
20 Eylül Ekolojik Devlet Günü (31.12.2021 tarihinde Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanarak kabul edilmiştir.)
13 Kasım Petar Petrovic Njegoş'un Doğum Günü (31.12.2021 tarihinde Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanarak kabul edilmiştir.)

Çalışma gün ve saatleri ise, genel olarak Pazartesi - Cuma 07.00-15.00 arasındadır.

- **Yerel Saat**

Karadağ'da yerel saat, GMT'den (+1) bir saat ileridedir.

- **Diğer Bilgiler**

Karadağ Firma Bilgi Kaynakları

Karadağ'da sektör bazında bazı firmaların bilgilerine aşağıdaki linklerden ulaşılabilir.

<https://registarfirmit.me/> ; www.portal-crnaagora.com ;

Karadağ'da Yatırımlara Verilen Teşvikler

Karadağ'da yatırımlara verilen teşvikler hem yerel hem de merkezi idare bazında olabilmektedir. Yerel teşvikler için ilgili Belediyelerle iletişime geçilmesinde fayda olmakla birlikte teşviklere ilişkin genel olarak tüm bilgilere aşağıda linki bulunan Karadağ Yatırım Ajansı (MIA) internet sitesinden ulaşılması mümkündür.

<https://mia.gov.me/>;

(<http://investinpodgorica.me/>)

İşadamları İçin Avukatlık ve Danışmanlık Hizmeti Veren Kurumlar

Karadağ'da Belediyeler bazında faaliyet gösteren avukatlık firmalarının bilgilerine aşağıdaki linkten ulaşmak mümkündür.

http://www.advokatskakomora.me/advokati_po_opstinama.html

Ayrıca, T.C. Podgoritsa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliğine ulaşmak suretiyle Müşavirlik veritabanında bulunan avukatlık-danışmanlık hizmeti veren firma bilgileri talep edilebilmektedir (Söz konusu firmalara Müşavirlik tarafından referans olunması mümkün olmayıp, kurumsal e-posta adresinden iletilen talepler karşılanabilmektedir).

Karadağ'da Bulunan Ticaret Odası ve Diğer Ticari Kuruluşlar

Karadağ Ticaret Odası: <https://komora.me/> ; pkcg@pkcg.org
Turkcham - Karadağ Türk Ticaret Odası: <https://turkcham.me/>; info@turkcham.me
KTİD - Karadağ Türk İş İnsanları Derneği: <https://ktider.org/>; info@ktider.org
Karadağ İşverenler Birliği: <http://www.poslodavci.org/>; office@poslodavci.org
Business Forum Ulcinj: info@businessforum.me

Not: Karadağlı firmalarla iletişime geçerken bir tercüme bürosundan destek alarak Karadağca (Sırpça/Boşnakça) yazışma yapılması, iletilen e-postalara geri dönüş alınması bakımından daha etkili olacaktır.

Faydalı Adresler ve Linkler

1.Faydalı Adresler ve Linkler

Bakanlıklar

KARADAĞ CUMHURİYETİ DEVLET BAŞKANLIĞI
PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MONTENEGRO
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog br.12
Tel: +382 20 242 388
Faks: +382 20 246 894
E-posta: kabinet@predsjednik.me
Web-adres: <http://www.predsjudnik.me/>

KARADAĞ MECLİS BAŞKANLIĞI
PRESIDENT OF THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF MONTENEGRO
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 10
Tel: +382 20 244 759;
Faks: +382 20 242 192
E-posta: predsjednik@skupstina.me
Web-adres: <http://www.skupstina.me/>

BAŞBAKANLIK
81000 Podgorica, Jovana Tomasevica bb
Tel: + 382 20 242 530
E-posta: kabinet@gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Güvenlik, İç Politika, Avrupa ve Dışişlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Aleksa BEÇİÇ
81000 Podgorica, Karađordeva bb,

Tel: +382 20 482 828
E-posta: roberta.camaj@gsv.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Siyasi Sistem, Yargı ve Yolsuzlukla Mücadeleden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Momo KOPRIVICA
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 901
E-posta: alma.feratovic@gsv.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/>

Ekonomi Politikasından Sorumlu Başbakan Yardımcısı Nik GJELOSHAJ
81000 Podgorica, Karađorđeva bb,
Tel: +382 20 482 819

Dışişleri ve Avrupa İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Filip İVANOVİÇ
Tel: +382 20 482 820
E-posta: potpredsjednik.ivanovic@gov.me

Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Ervin İBRAHİMOVİÇ

Eğitim, Bilim ve Dini Topluluklarla İlişkilerden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Budimir ALEKSİÇ

Altyapı ve Bölgesel Kalkınmadan Sorumlu Başbakan Yardımcısı Milun ZOGOVIÇ

KARADAĞ HÜKÜMETİ GENEL SEKRETERLİĞİ
GENERAL SECRETARIAT OF THE GOVERNMENT OF MONTENEGRO
Mr Dragoljub NIKOLIC – Genel Sekreteri
Tel: +382 20 482 814
E-posta: gsv@gsv.gov.me

DİYASPORA BAKANLIĞI
MINISTRY OF DIASPORA
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 9, 81000 Podgorica, Crna Gora
Tel: +382 20 224 411
E-posta: kabinet@md.gov.me

EKOLOJİ, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KUZEY KALKINMA BAKANLIĞI
MINISTRY OF ECOLOGY, SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND DEVELOPMENT
OF THE NORTH
E-posta: kabinet@mers.gov.me

EKONOMİK KALKINMA BAKANLIĞI
MINISTRY OF ECONOMIC DEVELOPMENT

81000 Podgorica, Rimski trg broj 46,
Tel: + 382 20 482 301
E-posta: kabinetmer@mek.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mek>

ENERJİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF ENERGY
81000 Podgorica, Rimski trg broj 46,
Tel: +382 20 482 203
E-posta: kabinet@men.gov.me

AVRUPA İŞLERİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF EUROPEAN AFFAIRS
81000 Podgorica, Bulevar revolucije 15,
Tel: +382 20 481 301
E-posta: kabinet@mep.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mep>

MALİYE BAKANĞI
MINISTRY OF FINANCE
81000 Podgorica Stanka Dragojevia br. 2
Tel: +382 20 242 835
E-posta: mf@mif.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mif>

KAMU YÖNETİMİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF PUBLIC ADMINISTRATION
81000 Podgorica, Rimski trg br. 45
Tel: +382 20 482 131
E-posta: kabinet@mju.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mju>

KÜLTÜR VE MEDYA BAKANLIĞI
MINISTRY OF CULTURE AND MEDIA
Tel: +382 41 232 571
E-posta: kabinet.kultura@mku.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mku>

İNSAN VE AZINLIK HAKLARI BAKANLIĞI
MINISTRY OF HUMAN AND MINORITY RIGHTS
81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog br.130
Tel: +382 20 234 197
E-posta: kabinet@mmp.gov.me
Web-adres: [Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava \(www.gov.me\)](https://www.gov.me/ministarstvo-ljudskih-i-manjinskih-prava)

SAVUNMA BAKANLIĞI
MINISTRY OF DEFENSE
81000 Podgorica, Jovana Tomaševica 29,
Tel: +382 20 483 561
E-posta: kabinet@mod.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mod>

TARIM, ORMANCILIK VE SU YÖNETİMİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND WATER MANAGEMENT
81000 Podgorica, Rimski trg 46
Tel: +382 20 482 109
E-posta: kabinet@mpsv.gov.me
Web-adres: [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede \(www.gov.me\)](http://Ministarstvo.poljoprivrede.sumarstva.i.vodoprivrede.www.gov.me)

DENİZCİLİK BAKANLIĞI
MINISTRY OF MARITIME AFFAIRS
81000 Podgorica, Rimski trg 46
Tel: +382 020 482 124
E-posta: kabinet@mpo.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mpo>

ADALET BAKANLIĞI
MINISTRY OF JUSTICE
81000 Podgorica, Vuka Karadžića br. 3
Tel: + 382 20 407-501
E-posta: kabinet@mpa.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mpa>

MEKANSAL PLANLAMA, ŞEHİRCİLİK VE DEVLET MÜLKİYETİ BAKANLIĞI
MINISTRY OF SPATIAL PLANNING, URBANISM AND STATE PROPERTY
IV proleterske brigade 19, 81000 Podgorica
Tel: +382 20 446 200
E-posta: kabinet@mepg.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mdup>

EĞİTİM, BİLİM VE İNOVASYON BAKANLIĞI
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION
81000 Podgorica, Vaka Đurovića b.b.
Tel: +382 20 410 100
E-posta: kabinet@mpni.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mps>

ÇALIŞMA, İSTİHDAM VE SOSYAL DİYALOG BAKANLIĞI
MINISTRY OF LABOR, EMPLOYMENT AND SOCIAL DIALOGUE
Tel: +382 20 482 305
E-posta: kabinet@mrzs.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mrzs>

BÖLGESEL YATIRIM GELİŞTİRME VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIYLA
İŞBİRLİĞİ BAKANLIĞI

MINISTRY OF REGIONAL INVESTMENT DEVELOPMENT AND COOPERATION
WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

E-posta: kabinet@mirn.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mirn>

MADENCİLİK, PETROL VE GAZ BAKANLIĞI

MINISTRY OF MINING, OIL AND GAS

E-posta: kabinet@mrng.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mrng>

ULAŞTIRMA BAKANLIĞI

MINISTRY OF TRANSPORTATION

E-posta: kabinet@msa.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/msa>

SOSYAL REFAH, AİLE BAKIMI VE DEMOGRAFI BAKANLIĞI

MINISTRY OF SOCIAL WELFARE, FAMILY CARE AND DEMOGRAPHY

E-posta: kabinet@mssd.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mssd>

SPOR VE GENÇLİK BAKANLIĞI

MINISTRY OF SPORTS AND YOUTH

81000 Podgorica, Svetlane Kane Radević br. 3

Tel: +382 20 684 900

E-posta: ums@ums.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/ms>

TURİZM BAKANLIĞI

MINISTRY OF TOURISM

IV proleterske brigade 19, 81000 Podgorica

Tel: +382 20 446 314

E-posta: kabinet@mt.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mt>

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

MINISTRY OF INTERIOR AFFAIRS

81000 Podgorica, Bul. Svetog Petra Cetinjskog 22.

Tel: +382 20 241 590

E-posta: kabinet@mup.gov.me

Web-adres: <https://www.gov.me/mup>

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
81000 Podgorica Stanka Dragojevic 2
Tel: +3 382 20 416 303
E-posta: kabinet@mfa.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mvp>

SAĞLIK BAKANLIĞI
MINISTRY OF HEALTH
81000 Podgorica, Rimski trg 46;
Tel: +382 20 482133
E-posta: kabinet@mzd.gov.me
Web-adres: <https://www.gov.me/mzd>

Bakanlıklara Bağlı Fakat Bakanlıklar Dışında Yer Alan Birimler

Çevre Koruma Ajansı: - <https://epa.org.me/>
Yolsuzlukla Mücadele - <http://antikorupcija.me/en/>
Karadağ Vergi İdaresi - <https://www.gov.me/poreskauprava>
Karadağ Gümrük İdaresi - <https://www.gov.me/upravacarina>
Şans Oyunları - <https://www.gov.me/uis>
Limanlar Müdürlüğü - <https://www.luckekapetanije.me/>
Denizcilik Güvenlik Müdürlüğü (<http://pomorstvo.me/eng/>)
Demiryolu Taşımacılığı (<https://www.zcg-prevoz.me/>)
Gıda Güvenliği, Veteriner ve Bitki Sağlığı Müdürlüğü - <https://www.gov.me/ubh>

Bağımsız İdari Birimler

Hidrolojik ve Meteorolojik Hizmetler Servisi
<http://www.meteo.co.me/index.php?kategorija=1>
Sismoloji Gözlemevi - <http://www.seismo.co.me/Home.htm>
Karadağ Merkez Bankası - <https://www.cbcg.me/>
Karadağ İstatistik Kurumu - <http://www.monstat.org/eng/index.php>
Fikri Mülkiyet Müdürlüğü - <https://www.gov.me/mek/is>
Karadağ Elektronik Kamu İhaleleri - www.cejn.gov.me
Özelleştirme ve Sermaye Projeleri Kurulu - <https://www.gov.me/szp>
Karadağ Ticaret Odası - <https://komora.me/en>
Karadağ Yolsuzluk ve Organize Suçlarla Mücadele Sivil Toplum Örgütü
<http://www.mans.co.me/en/>
Demokrosi ve İnsan Hakları Merkezi - <https://www.cedem.me/en/>
Resmi Gazete - <http://sluzbenilist.me/>
Karadağ Yatırım Ajansı - <http://www.mia.gov.me>
Karadağ Yabancı Yatırımcılar Konseyi - <http://www.mfic.me/>
Karadağ Sermaye Piyasası Komisyonu - <http://www.scmn.me/index.php>
Merkezi Mevduat Dairesi - <http://www.cda.me/EN/Pages/Naslovna.aspx>
Montenegroberza (Karadağ Borsası) <http://www.mnse.me/code/navigate.asp?Id=59>
Karadağ'daki Mahkemeler - <https://sudovi.me/sdvi>

Karadağ'da Düzenlenen Fuarlar - <http://www.adriafair.co.me/>
Karadağ Sigorta Denetleme Kurumu - <http://www.ano.me/en/>
Karadağ Kalkınma Bankası – <https://www.rb.me/>
Mevduat Koruma Fonu - <https://fzdcg.org/en/home/>
Muhasebeciler ve Karadağ Denetçiler Enstitüsü - <http://www.irrcg.co.me/>
Karadağ Belediyeler Birliği - <http://uom.me/>
Karadağ E-devlet - <http://www.euprava.me/>

Avrupa Birliği (Karadağ): <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=57>

Karadağ Barolar Birliği web sayfası

<https://www.advokatskakomora.me/>

CEFTA (Karadağ): <https://cefta.int/?s=montenegro>

Karadağ'da Faaliyet Gösteren Firmaları Sorgulama Linki:

<http://pretraga.crps.me/> (Ticaret Sicil)

Gümrük Vergi Oranları Sorgulama:

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

Tüketici Şikayetleri

<http://www.budiodgovoran.me/>

Karadağ'daki Havaalanları

<http://www.montenegroairports.com>

Karadağ Havayolu (Air Montenegro)

Web sitesi: <https://airmontenegro.com/>

Karadağ'daki Bankalar

<https://www.cbcbg.me/en/public-relations/information/useful-links/banks-in-montenegro>

Yerel Basın

Vijesti: <https://www.vijesti.me/>

Pobjeda <https://www.pobjeda.me/>

Dan <http://www.dan.co.me/>

Mina <http://mnnews.net>

Monitor <http://www.monitor.co.me/>

Cdm <http://www.cdm.me/>

Şirket Kurma

<https://montenegro.eregulations.org/?l=en>

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Karadağ'da yabancı ve yerel şirketlere eşit muamele ilkesi uygulanmaktadır. Yabancı yatırımcı tüzel veya gerçek kişi olarak iş yapabilmektedir.

Karadağ'da yatırılan sermayenin limit değeri bulunmamaktadır. Aynı Kanuna göre, yabancı tüzel kişi veya şahıs; işletmenin toplam sermayesinde en az %10 yabancı sermaye payına sahip tüzel kişi; Karadağ'da yabancı bir kişi tarafından kurulan tüzel kişilik ve yurt dışında ikamet yeri olan Karadağ vatandaşı yabancı bir yatırımcı olarak değerlendirilmektedir. Yabancı yatırımcıların Karadağ'da şirket tesisleri, iş yerleri, daire, inşaat alanları gibi gayrimenkul satın alma hakları vardır. Ayrıca, yabancılar bir yerli vatandaşın hakkı olduğu gibi miras yoluyla gayrimenkul üzerinde mülkiyet hakları talep edebilmektedir. Yabancı yatırımcılar ilgi duydukları sektörlerde yatırım yapabilirler. Ayrıca kâr ve temettü dahil olmak üzere tüm gelirlerini transfer edebilmektedirler.

Dünyanın en büyük sigorta şirketlerinden bazıları Karadağ'daki yatırım projelerine garanti vermektedir.

Karadağ resmi makamlarının yayımladığı bilgilere göre, şirket kuruluşu ortalama bir haftada tamamlanmaktadır.

Karadağ'da firmaların kayıtları, Vergi İdaresine bağlı Karadağ Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisinde yapılmaktadır.

Şirketler Hukuku

Karadağ'da yürürlükte olan İşletmeler Kanununa aşağıdaki linkten ulaşmak mümkündür.

<https://me.propisi.net/zakon-o-privrednim-drustvima/>

Karadağ'da Yatırım ve İş Fırsatları Raporu

Karadağ Dış İşleri Bakanlığı ve Karadağ Ticaret Odası tarafından hazırlanan ve 2021 yılı Eylül ayında güncellenen “Karadağ'da Yatırım ve İş Fırsatları” isimli kapsamlı rapora aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür (Raporda sektöre göre yetkili kamu kurumları ve iletişim bilgileri de mevcuttur).

<https://komora.me/wp-content/uploads/2022/07/mibo-2021.pdf>

Yatırımlara İlişkin Raporlar

Karadağ Ticaret Odası (PKCG) tarafından hazırlanan “Montengro Your Partner” başlıklı 2024 tarihli rapora aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<https://komora.me/wp-content/uploads/2024/07/cg-vas-partner-2024.pdf>

Karadağ Yabancı Yatırımcılar Konseyi tarafından hazırlanan “White Book” başlıklı raporlara aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

- Şirket Türleri

Karadağ'da firmaların kayıtları, Karadağ Vergi İdaresi'nin Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisinde (CRPS) yapılmaktadır. Ticari İşletmeler Kanunu'na göre Karadağ'da aşağıdaki organizasyon şekilleri altında bir işletme kurulabilmektedir.

- Girişimci
- Ortaklık Şirketi
- Limited Ortaklık
- Anonim Şirket
- Limited Şirketi
- Yabancı Şirketin Şubesi

Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisine başvurarak başlatılan şirket kurma işlemi için genel olarak gerekli belge ve işlemler aşağıdaki gibidir:

- Kimlik kartı,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- Minimum kuruluş sermayesi,
- 10 Avro kayıt ücreti.

- Şirket Kurma Prosedürü

Limited Şirket

Limited şirketler en az 1, en çok 30 ortaklı olmak üzere gerçek veya tüzel kişilerce kurulmaktadır. Asgari sermaye tutarı 1 Avro'dur. Hissedarların sorumluluğu da yatırım yaptıkları tutar ile sınırlıdır. Limited şirkette zorunlu olarak yetkili müdür olmalıdır. Atanmış müdür şirketi yönetmeye yetkilidir. Müdürler, bir anonim şirketteki yönetim kurulu üyelerine benzer bir pozisyona sahiptir. Anonim şirkette olduğu gibi yönetim kurulu olmak zorunda değildir. Şirket kuruluşu için gerekli olan hususlar, evraklar ve ödemeler:

- Şirketin ismi – ismin uygun (müsait) olup olmadığı kontrol edilir
- Kurucuların kimlik/ pasaport ve kişisel adresleri
- Genel müdürün kimlik kartı / pasaportu ve kişisel adresi
- Şirketteki diğer kişiler - yetkili temsilciler ve kişisel adresler
- Hisse oranı
- Kuruluş sermayesi, minimum 1,00 Avro
- Şirket adresi
- Ana faaliyet kodu
- E-posta adresi ve iletişim telefonu

Maliyet:

- İki adet mühür 2* (20,00 +%21 KDV) = 48,40 Avro
- İdari giderler

Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisi (CRPS) 5,00 Avro

Resmi Gazete 3,00 Avro

- Belgelerin tasdik işlemleri (imzalayan başına yaklaşık 10,00 Avro)

Şirket Kuruluş Sözleşmesi

Kuruluş hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin Sözleşme

OP Formu

Belgelerin Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisine (CRPS) sunulması için vekaletname

- Muhasebe şirketinin şirket kuruluş hizmeti şirketten şirkete değişkenlik gösterebilmektedir.

Anonim Şirket

Bir veya daha fazla yerli / yabancı bireyler / tüzel kişilerden oluşur. Maksimum kişi sayısı bakımından herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hissedarların sorumluluğu da yatırım yaptıkları tutar ile sınırlıdır. Anonim Şirkette zorunlu olarak Müdür, Sekreter ve Yönetim Kurulu olmak zorundadır.

Şirket Kuruluşu için gerekli olan evrak, ödeme ve diğer hususlar:

- Minimum kuruluş sermayesi 25.000 Avro,
 - Kuruluş evrakları,
 - Yönetim Kurulu, Denetçiler, Sekreter ve Genel Müdür atanmasına ilişkin kararlar,
 - Yönetim Kurulu üyelerinin ve yöneticilerin sosyal güvenlik numaraları,
 - Tüm Yönetim Kurulu Üyeleri ve Yöneticilerin isimleri,
 - Genel Müdür, Denetçiler ve Sekreterlerin isimleri ve adresleri,
 - Şirketin yükümlülükleri yerine getirmesine ilişkin imzalı beyan,
 - Menkul Kıymetler Komisyonu Kararı,
 - Tamamlanmış kayıt formu,
 - 40 Avro Vergi İdaresi hesabına ödeme, 3,00 Avro Karadağ Resmi Gazetesi hesabına ödeme
- Şirket kayıt işleminden sonra şirket mührü yaptırılması, banka hesabı açılması, çalıştırılan işçi için Vergi İdaresine kayıt yapılması gerekmektedir.

Komandit Şirket

- İki veya fazla kişi,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- İdari giderler (yukarıda belirtilmiştir)

Girişimci

- Kimlik kartı,
- Tamamlanmış kayıt formu,
- İdari giderler (yukarıda belirtilmiştir).

E-Firma Portalı

25 Aralık 2020 tarihinden itibaren bir ticari işletme (kurucusu mukim bir gerçek kişi olan ve kurucu katkısı 1,00 Avro olan tek üyeli limited şirket) kurulması için elektronik olarak başvuruda bulunulabileceği açıklanmıştır. E-firma portalı bir üyeli limited şirketin kuruluşu için elektronik başvuru yapılmasını sağlayan bir sistemdir. Sistem Karadağ Vergi İdaresi ve Ticari İşletmeleri Merkezi Kayıt Ofisi ile entegredir. Ayrıca, tek üyeli bir limited şirketin faaliyeti ve adresindeki bir değişikliğin tescili için de başvuru elektronik olarak yapılabilmektedir.

E-firma linki aşağıdaki gibidir:

<https://efirma.tax.gov.me/>

Şube Açmak

Yabancı şirketler şubeleri aracılığıyla Karadağ'da faaliyetlerini yürütebilmektedir. Şube yabancı bir şirketin ayrılmaz bir parçası değil, ayrı bir tüzel kişilik olarak kabul edilmektedir. Şube, adına ve kurucu şirketin hesabına iş faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Kuruluş için gerekli evrak, bilgi ve ödeme tutarları yukarıda belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen ve başvuru için gerekli tamamlanmış kayıt formu PS01 formudur. Katma Değer Vergisi kaydı için ise PR PDV-1 formu gerekmektedir. Ayrıca, şirketin Tüketim Mükellefiği olarak kayıt yaptırabilmesi için AKC-P formunun doldurulması gereklidir.

Şirket kurma şartları ve aşamaları arasında en önemlisi, banka hesabının açılmasıdır. İkinci sırada ise vergi numarasının ve PDV (KDV) numarasının alınabilmesi için vergi dairesine başvuru yapılması gelmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere 3,00 Avro Karadağ Resmi Gazetesine şirket kuruluşu duyurusunun yayımlanması için ödenir. Ticari İşletmeler Merkezi Kayıt Ofisi'ne (CRPS) 5,00 Avro yatırılmaktadır. Şirket mührü $2 \times (20,00 + \%21 \text{ KDV}) = 48,40$ Avro bedelle yaptırılabilir.

Yukarıda bahsedilen bütün formlara aşağıdaki linklerden ulaşılabilir:

<http://www.crps.me/>

<https://montenegro.eregulations.org/?l=en>

<https://montenegro.eregulations.org/procedure/23/23?l=en> (prosedür ve formlar-fotoğraflarla anlatım)

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/m/montenegro/MNE.pdf>

- Sigorta

Sosyal güvenlik katkıları brüt maaş üzerinden hesaplanmaktadır. Çalışan tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları şunlardır:

- Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: % 10
- İşsizlik sigortası: % 0,5.

01.01.2022 tarihinden önce çalışan için %8,5 işveren için %2,3 oranında zorunlu sosyal güvenlik

katkısı ödenmekteydi. 31.12.2021 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkıları Kanununda yapılan değişiklikle işçi ve işverene ait söz konusu sağlık fonu kesintisi kaldırılmıştır.

Emeklilik ve sakatlık sigorta primi: 30.09.2024 tarihli Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanan Zorunlu Sosyal Güvenlik Katkıları Kanununda yapılan değişiklikle işveren tarafından ödenen %5,5 oranındaki emeklilik ve sakatlık sigorta primi kaldırılmış, işçi tarafından %15 oranında ödenen emeklilik ve sakatlık sigorta primi ise %10 oranına indirilmiştir.

İşveren tarafından ödenen sosyal güvenlik katkıları ise aşağıdaki şekildedir:

- İşsizlik sigortası: % 0,5
- İşçi Fonu: % 0,2
- Belediye Vergisi (ek vergi) % 15 (Podgorica and Cetinje belediyeleri) diğer belediyeler için % 13 (ödenen gelir vergisi üzerinden hesaplanmaktadır)
- Ticaret Odasına Ödenen: % 0,02
- Sakatlık Fonu : %5 (10 çalışan ve üzeri işyerleri için uygulanan orandır)

- **Bankacılık Mevzuatı**

Karadağ'da bankacılık sektörü, koronavirüs pandemisinin bir sonucu olarak ekonomik aktivitedeki düşüşe rağmen istikrarını, yüksek likiditesini ve karlılığını korumuştur. Karadağ'da bankacılık sektörü tamamen özelleştirilmiş olup, ülkede faaliyet gösteren 11 banka bulunmaktadır ve bunların tamamı özel sektöre aittir. Ayrıca Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu 01.01.2025 tarihinden itibaren Karadağ Kalkınma Bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

Karadağ'da faaliyet gösteren bankalara aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://www.cbcbg.me/en/public-relations/information/useful-links/banks-in-montenegro>

- **Vizeler**

Seyahat Vizesi

Umuma Mahsus, Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri 180 gün içinde 90 günü aşmamak kaydıyla, ülkeye yapacakları seyahatlerinde vizeden muaftır.

Karadağ Schengen Anlaşmasına taraf değildir. Karadağ makamları tarafından verilen vize veya geçici/sürekli oturma izinleri ile Schengen ülkelerine seyahat edilememektedir. (Ayrıntılı bilgi için: <https://me.propisi.net/zakon-o-strancima/>)

Çalışma ve Oturma İzinleri

Karadağ'da oturma ve çalışma izni bir yıl süreyle verilmektedir.

Yabancılar verilecek geçici oturma ve çalışma izinlerinin sayısı (yıllık kota), Karadağ'daki işgücü piyasası, göç politikası ve hareketlerine göre belirlenmektedir. Hükümet, her yıl en geç 30 Kasım gününe kadar yabancılar verilecek geçici oturma ve çalışma izni sayısına karar verir. Yıllık kota kapsamında Hükümet, yabancıların istihdam edilebileceği iş alanlarını seçmektedir.

Geçici oturma ve çalışma izni başvuruları yabancı tarafından bizzat ikamet edilen yerde bulunan İçişleri Bakanlığı ofisinde yapılmaktadır. Başvuru sırasında sunulacak belgelerin yeminli tercüman tarafından Karadağ'a'ya çevrilmiş olması gerekmektedir. Başvuru yapılırken yabancının fotoğrafı çekilmekte, parmak izleri ve dijital imzası alınmaktadır (12 yaşından küçük çocuklar için parmak izi alınmamaktadır).

Geçici oturma ve çalışma izni, emniyet ve istihbarat birimlerinin başvuru sahibinin Karadağ'ın kamu güvenliğine karşı tehdit oluşturmadığına ilişkin görüş bildirmesinin ardından verilmektedir. İçişleri Bakanlığının başvuru sahibine ilişkin bilgi talebine, talebin yapıldığı günü müteakip 10 gün içerisinde emniyet ve istihbarat birimcilerince yanıt verilmek zorundadır. 10 gün içinde görüş bildirilmediği takdirde, güvenlik açısından tehdit oluşturmadığı kabul edilen yabancı için geçici oturma ve çalışma izni verilmektedir.

Geçici oturma ve çalışma izni, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren 40 gün içinde verilmektedir. Geçici oturma ve çalışma izni başvurusu reddedildiği takdirde, başvurunun reddedildiğinin bildirildiği tarihten itibaren 8 gün içinde karara itiraz edilebilmektedir. Söz konusu başvurular, kişilerin kendileri tarafından kamu kurumlarına yapıp, takip edilerek sonuçlandırılabilir. Bir başka ifadeyle, işlemlerin bir danışmanlık firması üzerinden yapılması gerekliliği veya şartı bulunmamaktadır.

Çalışma ve oturma izinleri için gerekli belgeler aşağıda sunulmaktadır:

1. Geçim kaynağını gösterir belge,
2. Karadağ'daki ikamet yerini gösterir belge,
3. Sağlık sigortası,
4. Geçerli pasaport fotokopisi,
5. Adli Sicil Belgesi (Büyükelçiliğimiz Konsolosluk Şubesinden temin edilmesi mümkündür),
6. İşveren tarafından düzenlenecek, kişinin hangi şartlar altında çalıştırılacağını gösterir belge,
7. İşveren tarafından düzenlenecek, çalıştırılacak kişiye ait her türlü verginin ödenmiş olduğunu gösterir belge,
8. İşverenin veya Karadağ'da şirket kuran kişinin şirket kuruluşunu gösterir belge,
9. Okul diploması (Denklik yapılmış veya denklik için başvuruda bulunduğu dair belge),
10. Karadağ Sağlık Merkezi'nden alınan sağlık raporu.

Geçici oturma ve çalışma izni aşağıda belirtilen amaç ve durumlarda verilmektedir:

1. Aile birleşimi,
2. Eğitim,
3. Uluslararası öğrenci değişim programlarına veya diğer gençlik programlarına katılım,
4. Uzmanlık ve/veya mesleki yeterlilik eğitimi ya da yabancılar için uygulamalı eğitim,
5. Bilimsel araştırma/çalışmalar,
6. Tedavi,
7. İnsani sebepler,

8. Karadağ'da sahip olunan mülk üzerinde tasarruf hakkını kullanma,
9. Dini hizmet,
10. Avrupa Gönüllü Hizmeti Programına katılım,
11. Vatansız kalma,
12. İş kurma/çalışma,
13. Yasalar ve uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki diğer durumlar.

Geçici oturma ve çalışma izni almak için aşağıda belirtilen koşullar aranmaktadır:

1. Geçimini sağlayacak yeterli maddi kaynağa sahip olmak,
2. Konaklayacak/ikamet edecek yere sahip olmak,
3. Sağlık sigortasına sahip olmak,
4. Geçerli bir yabancı seyahat belgesine veya kimliğe sahip olmak (verilen belgelerin geçerlilik süresinin öngörülen kalış süresinden en az üç ay fazla olması kaydıyla), veya “vatansız kişi” kimlik belgesine sahip olmak,
5. Karadağ'a giriş ve Karadağ'da bulunma yasağı konulmamış olmak,
6. Karadağ'da 6 aydan fazla süreli mahkûmiyete yol açacak bir cezaya çarptırılmamak,
7. Kendi ülkesinde, 6 aydan fazla süreli mahkûmiyete yol açacak bir cezaya çarptırılmamış olmak,
8. Kamu güvenliğine karşı tehdit oluşturmamak veya halk sağlığı için tehlike arz eden bir durumu bulunmamak,
9. İzin başvurusunu meşrulaştıran kanıtları sunmak.

Geçici oturma ve çalışma izninin uzatılması için gerekli belgeler aşağıda belirtilmektedir:

1. Geçerli pasaport fotokopisi,
2. İşverenin işçiye karşı bütün sorumluluklarını yerine getirdiğini gösteren belge (Vergi İdaresinden temin edilmektedir),
3. İşverenin yabancıнын belli bir pozisyonda çalışması için, iş sözleşmesinin tüm temel unsurlarını içeren yazılı iş teklifi,
4. Karadağ'da kurulan fiziki veya tüzel kişinin kayıt belgesi (Ticari İşletmeleri Merkezi Kayıt Ofisi'nden (CRPS) temin edilmektedir),
5. Karadağ Sağlık Merkezinden alınan sağlık raporu,
6. Adli Sicil Belgesi (T.C. Podgoritsa Büyükelçiliği, Konsolosluk Şubesinden şahsen kimlik belgesi ibrazıyla veya vekaletnameye istinaden temin edilmektedir).

Geçici oturma ve çalışma izninin uzatılmasına yönelik başvuru, iznin geçerlilik süresinin bitiminden en geç 30 gün öncesinde, ikamet yerindeki İçişleri Bakanlığı ofisine bizzat yapılmaktadır.

Başvuru sırasında sunulacak belgelerin yeminli bir tercüman tarafından Karadağca'ya çevrilmiş olması gerekmektedir. Parmak izi, fotoğraf ve dijital imzanın alınmasının üzerinden 5 yıl geçmiş ise, bu veriler yeniden toplanmaktadır. İzin uzatılması başvurusunun onaylanması durumunda, bir yıl geçerlilik süresi olan yeni geçici oturma ve çalışma izni verilmektedir.

Geçici oturma ve çalışma izni aşağıda belirtilen koşulların oluşması halinde geçerliliğini kaybetmektedir:

1. Geçerlilik süresi bittiğinde,
2. İzin verilme nedenleri ortadan kalktığında,
3. Geçici ikamet sırasında Karadağ dışında bir yerde 365 günlük dönemde 30 günden fazla kalındığında (evvelce uygulanmayan bu madde, yakında uygulamaya konulmuştur),
4. Karadağ'a girişine ve kalışına engel teşkil eden durumlar tespit edildiğinde (geçersiz veya sahte kimlik/seyahat belgelerinin kullanılması, vize veya oturma izninin olmaması, son 180 gün içinde 90 günden fazla ülkede kalmış olması, kalışı sırasında yeterli maddi kaynağa sahip olmaması veya dönüşü/başka ülkelere gidişi için yeterli maddi kaynağa sahip olmaması, güvenlik sebebiyle başka bir ülkeden sınır dışı edilmiş olması, iç güvenliğe ve halk sağlığına tehlike oluşturması vs.),
5. Yabancı bir ülkeden veya Karadağ'dan sınır dışı edilmesine ilişkin koruyucu bir tedbir alındığında,
6. Geçici oturma iznini, veriliş gerekçesi dışında kullanıldığında,
7. Aile birleşimi için verilen geçici oturma izninde, anlaşmalı evlilik yaptığı tespit edildiğinde,
8. Daimi ikamet hakkı kazanıldığında.

Yabancı, haklı gerekçelerini (mücbir sebeplerini) polise önceden bildirmiş olması koşuluyla 90 güne kadar Karadağ dışında kalması mümkündür.

Karadağ emniyet makamları, yabancı, geçici oturma izninin geçerliliğinin bitmesi veya yabancı, daimi ikamet hakkı kazanması haricinde yukarıda belirtilen koşulları tespit ettiği takdirde, durumu İçişleri Bakanlığına bildirmektedir. Bunun üzerine, Bakanlık, geçici oturma ve çalışma izninin sonlandırılması kararını verir ve yabancı, 30 gün içinde ülkeyi terk etmesini talep etmektedir. Ayrıca, yabancı, Karadağ'a girişine de yasak getirilebilmektedir. Giriş yasağı süresi 1 ay ile 1 yıl arasında değişebilir ve Karadağ'dan ayrılış günü müteakiben başlamaktadır. Kararın alındığı tarihten itibaren 8 gün içinde itiraz hakkı mevcuttur. İtiraz, kararın uygulanmasını etkilememektedir.

Daimi Oturma İzni

Oturma izinleri yıllık olarak verilmekte, ilgili kişinin mevcut genel şartları taşıyor olması halinde yine senelik olarak uzatılmaktadır. Birer yıllık sürelerle uzatılan izinler, 5 yılın sonunda, müracaat sahiplerinin gerekli koşulları bulundurmaları halinde, bu kere, daimi oturma izni olarak tabir edilen 5 yıllık oturum iznine dönüştürülebilmektedir.

Daimi oturma izni başvurusunda bulunabilmek için, yabancı, 5 sene kesintisiz olarak Karadağ'da bulunması gerekmektedir. Yabancı, 5 sene boyunca toplamda 10 ay veya tek seferde 6 ay Karadağ dışında bulunabilmektedir. Daimi oturma izni başvurusunda, yabancı, Karadağca bilgisini (sözlü ve yazılı olarak) belgelendirmesi talep edilebilmektedir.

Gayrimenkul Satın Alımıyla Geçici Oturma İzni

Oturma izni almak için edinilecek gayrimenkulün belli bir değerin üzerinde olması şartı bulunmamaktadır. Gayrimenkul alımı için, geçerli pasaport fotokopisi, adli sicil belgesi ve diploma örnekleri gerekmektedir.

Gayrimenkul edinimiyle geçici oturma izni almak için, oturum ve çalışma izni başvurusu için sunulan evrakın yanı sıra, tapu siciline taşınmazın mülkiyetinin aidiyetini kanıtlayan belgelerin de ibraz edilmesi gerekmektedir. Aile evleri, kır evleri, villalar, daireler, konaklama tesisleri, konut ve ofis binaları ve iş yerleri gayrimenkul olarak kabul edilmektedir.

Gayrimenkul edinimiyle oturma izni evvelce tüm aile bireylerine tahsis edilebilirken, Kanunda yapılan yeni düzenlemeyle oturma izni mülkün en az yarısına sahip olan kişilere tahsis edilmektedir. Bu durumda, mülkün %50'sine sahip iki hissedarın eşi ve 18 yaş altındaki çocukları 1 yıllık süreyle geçici oturum izni almaya hak kazanmaktadır.